

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ	3
ԳՆԱԾԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ	4
Ընդհանուր միտումներ	4
Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ	4
Ներմուծման գներ	6
Գների այլ ինդեքսներ	6
Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն	7
Գնաճը ԱՊՀ երկրներում	9
ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՅԱՆՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ	11
Դրամավարկային քաղաքականություն	11
Փողի առաջարկ	12
Փողի բազա	13
Հարկաբյուջետային քաղաքականություն	16
Համախառն պահանջարկի ձևավորման վրա բյուջեի ծախսերի ազդեցությունը երկրորդ կիսամյակում	18
Արտաքին հատված	19
Իրական հատված	23
ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ	24
Տնտեսության ծյուղային զարգացումները	24
Աշխատանքի շուկա	25
Զուտ անուղղակի հարկեր	25
ԳՆԱԾԻ ՄՊԱՍՈՒՄՆԵՐԸ 2006 ԹՎԱԿԱՆԻՆ	26

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

«Հայաստանի Հանրապետության 2005 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքով և 2005 թ. դրամավարկային քաղաքականության ծրագրով նախատեսվում էր տարեվերջի դրությամբ ապահովել մինչև 3% գնաճ՝ 8% տնտեսական աճի պայմաններում: Մինչդեռ տարվա արդյունքներով արձանագրվել է 0.2% գնանկում, իսկ տնտեսական աճի փաստացի ցուցանիշը էականորեն գերազանցելով կանխատեսված մակարդակը՝ կազմել է 13.9%: Տնտեսական աճի և գնաճի նշված ցուցանիշները պայմանավորվել էին տարվա ընթացքում տնտեսության գրեթե բոլոր հատվածներում արձանագրված դրական տեղաշարժերով:

Համախառն առաջարկի տարեկան աճի բարձր տեմպեր են գրանցվել գյուղատնտեսության, կապիտալ շինարարության և արդյունաբերության ճյուղերում: Բարենպաստ բնակլիմայական պայմանների արդյունքում արձանագրվել է գյուղատնտեսական արտադրանքի 11.2% աճ: Նախորդ տարիներին սկսված և ընթացքի մեջ գտնվող երկարաժամկետ ներդրումային ծրագրերի իրականացման, ինչպես նաև բնակչության խնայողությունների աճի հաշվին շինարարության ծավալների ավելացման շնորհիվ կապիտալ շինարարության աճը կազմել է 34.2%: Արդյունաբերության համախառն արտադրանքի 7.5% աճ է արձանագրվել հիմնականում մետաղագործական և քիմիական արդյունաբերության ճյուղերի արտադրանքի ավելացման հաշվին:

2005 թ. ընթացքում համախառն պահանջարկի բարձր աճն ապահովվել է հիմնականում ի հաշիվ ներքին պահանջարկի ընդլայնման: Ընդ որում, արտաքին տրանսֆերտների ներհոսքի որոշակի աճի և բնակչության եկամուտների շարունակական ավելացման հետևանքով մասնավոր սպառման աճը կազմել է 8.9%: Ինչ վերաբերում է մասնավոր ներդրումների 14.2% աճին, ապա դա դրսևորվելով կապիտալ շինարարության ծավալների ավելացմամբ, հիմնականում ֆինանսավորվել է տեղական ձեռնարկությունների ու բնակչության խնայողությունների աճի հաշվին: Ներմուծումն իրական արտահայտությամբ ավելացել է 20.5%-ով՝ առավելապես պայմանավորված ներդրումային ապրանքների ներմուծմամբ, որին զուգընթաց 10%-ով ավելացել է նաև ապրանքների և ծառայությունների արտահանումը՝ ի հաշիվ մետաղագործական և սննդի արտադրատեսակների:

2005 թ. ընթացքում իրականացված հարկաբյուջետային քաղաքականությունը գնաճի վրա ընդհանուր առմամբ ունեցել է չեզոք ազդեցություն, սակայն ծրագրված ցուցանիշների նկատմամբ, և հատկապես երկրորդ կիսամյակի վերջին ամիսներին դրսևորված ընդլայնողական վարքագծի պայմաններում վերջինիս ընդլայնող ազդեցությունը կդրսևորվի հաջորդ տարվա ընթացքում: Հարկ է նշել, որ հարկային եկամուտների փաստացի ցուցանիշի գերազանցումը ծրագրվածին ուղեկցվել է պետական ծախսերի՝ նախատեսված ծավալների համեմատությամբ փոքր-ինչ ավելի աճի արձանագրմամբ:

2005 թ. ընթացքում ֆինանսական հատվածում ՀՀ ԿԲ-ն նախաձեռնել և իրագործել է կարևոր օրենսդրական փոփոխություն «Արժույթային կարգավորման և արժույթային վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենքում, որը նպատակաուղղված էր երկրում ընթացող դրամայնացման գործընթացի խրախուսմանն ու ազգային արժույթի շրջանառելիության ընդլայնմանը:

2005 թվականի դրամավարկային քաղաքականությունն իրականացվել է տնտեսությունում դրամայնացման գործընթացի, ինչպես նաև բարձր տնտեսական աճի արդյունքում դրամի նկատմամբ ձևավորված պահանջարկի բավարարման անհրաժեշտությունից ելնելով՝ առաջնային նպատակ ունենալով գնաճի ծրագրային ցուցանիշի ապահովումը:

ԳՆԱՃԻ ՎԱՐՔԱԳԻԾԸ

Ընդհանուր միտումներ

ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից ծրագրվել էր 2005 թվականի տարեվերջի դրությամբ ապահովել գնաճի մինչև 3% և միջին տարեկան գնաճի 2.2% մակարդակ:

Ըստ ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալների՝ տարին ամփոփվել է 0.2% գնանկմամբ, իսկ միջին տարեկան գնաճը կազմել է 0.6%: Ընդ որում, երկրորդ կիսամյակում ակնկալվում էր 1% գնանկում, այնինչ փաստացի կազմել է 1.6%: Շեղումը արձանագրվել է երկրորդ և երրորդ եռամսյակներում գների մակարդակի սեզոնային ավելի խորը անկմամբ՝ պայմանավորված գյուղատնտեսական մթերքների առաջարկի ամսպասելի բարձր մակարդակով: Մասնավորապես, նշված ժամանակահատվածներում արձանագրվել է 2.2% և 5% գնանկում՝ ծրագրված 1.8% գնաճի և 4.5% գնանկման փոխարեն, այնինչ չորրորդ եռամսյակում գնաճը գրեթե համընկել է ծրագրով նախատեսված 3.5% ցուցանիշին:

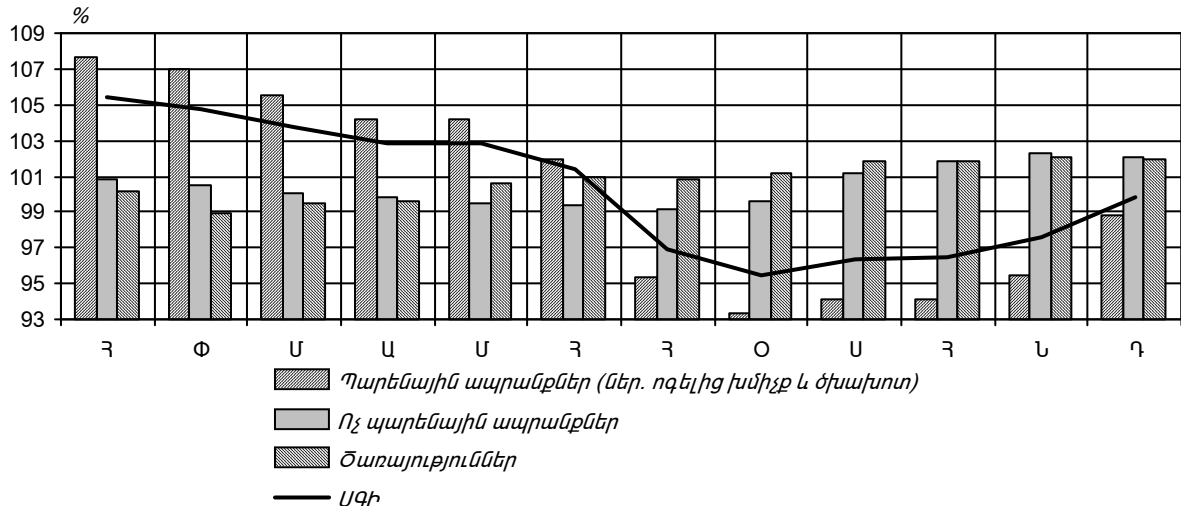
Տարվա երկրորդ կիսամյակը սկսվել է հուլիսին արձանագրված սեզոնային նախատեսվածից ավելի խորը գնանկմամբ (4.5%) պայմանավորված հիմնականում պտղի և հատապտղի բարձր բերքի արդյունքում դրանց առաջարկի մոտ կրկնակի ավելացմամբ: Մյուս ամիսներին գյուղմթերքների ամսական գնաճի ցուցանիշը տատանվել է նախատեսվածի շուրջ:

Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ

2005 թ. հանրապետությունում գրանցվել է 0.2% գնանկում՝ նախորդ տարվա 2.0% գնաճի փոխարեն: Գնանկումը հիմնականում պայմանավորվել է սպառողական զամբյուղի 66.1%-ը կազմող պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների անկմամբ (1.2%), ինչը նպաստել է գնաճի տարեկան ցուցանիշի ձևավորմանը -0.8 տոկոսային կետով:

Անվանում	Նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ, %
ՍԳԻ	99.8
Պարենային ապրանքներ (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ), որից՝	98.8
Հացամթերք	95.8
Սիրգ	82.6
Ձկնամթերք	81.0
Ձու	98.3
Շաքարավազ	98.3
Ոչ պարենային ապրանքներ, որից՝	102.1
Վառելիք	112.4
Լվացող միջոցներ	104.9
Գրենական պիտույքներ	105.6
Անձնական օգտագործման մեքենաներ	108.5
Ծառայություններ, որից՝	101.9
Տրանսպորտ	101.7
Կրթություն	107.9
Մշակույթ	110.5
Բնակարանային, կոմունալ	101.3

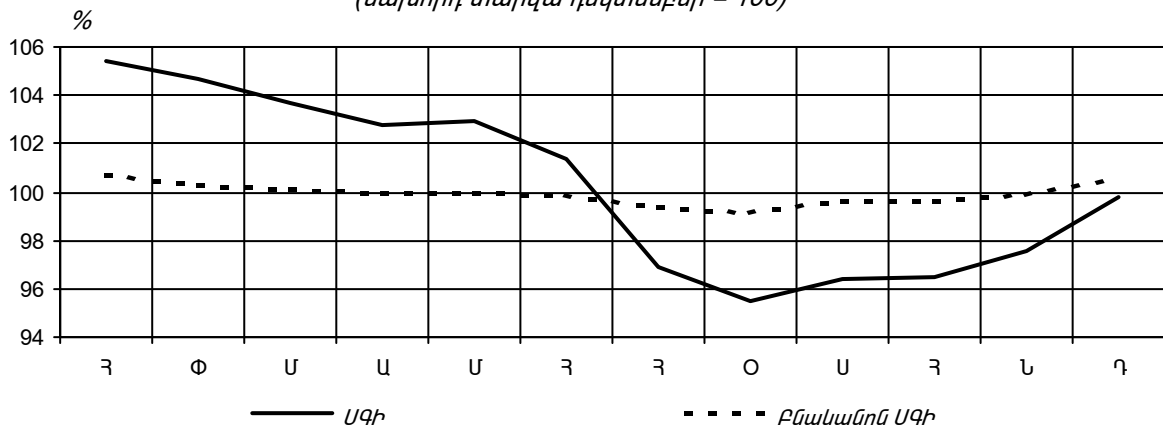
ՍԳԻ փոփոխությունները ըստ հիմնական ապրանքային խմբերի և ծառայությունների
(2004 թ. դեկտեմբերի նկատմամբ)

Միաժամանակ, 2005 թ. հունվար-դեկտեմբերին պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գները, նախորդ տարվա համեմատ, աճել են 0.7%-ով, ոչ պարենային ապրանքների գները՝ 0.5%-ով և ծառայությունների սակագները՝ 0.5%-ով: 2005 թ. գնաճը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, ավելացել է 0.6%-ով:

Դրամավարկային քաղաքականության իրականացման տեսանկյունից կարևորվում է գների բնականոն փոփոխությունների գնահատումը, ինչն էական նշանակություն ունի դրամավարկային քաղաքականության իրականացման համար՝ գնաճի ծրագրված տարեկան ցուցանիշի մակարդակի ապահովման առումով: 2004 թվականի հունիսից ՀՀ կենտրոնական բանկը, որպես բնականոն գնաճի պաշտոնական ցուցանիշ, հրապարակում է 15 տոկոսով հատած միջինի մեթոդով հաշվարկված ցուցանիշը¹: Այսպես, բնականոն գնաճը 2005 թ. դեկտեմբերին, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատությամբ, կազմել է 0.52%, իսկ 2005 թ. հունվար-դեկտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ 0.56%՝ հիմնականում պայմանավորված «Կարտոֆիլ» (0.2 տոկոսային կետ), «Ձուլ» (0.1 տոկոսային կետ), «Կարագ» (0.1 տոկոսային կետ) և «Տավարի միս» (0.1 տոկոսային կետ) ապրանքատեսակների գների աճով:

ՍԳԻ և բնականոն ՍԳԻ փոփոխությունները
(նախորդ տարվա դեկտեմբեր = 100)

¹ Ցուցանիշի հաշվարկման մեթոդաբանությունը ներկայացված է «ՀՀ ԿԲ բանբեր» (2004 թ. 1-ին եռամսյակ) պարբերականում:

Ներմուծման գներ

2005 թվականին, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, ներմուծման դոլարային գների փոփոխությունը կազմել է 6.7%: Աճը տեղի է ունեցել սպառողական ապրանքների և բենզինի գների աճի հաշվին:

Նավթամթերքի միջազգային գինը 2005 թվականի ընթացքում շարունակել է պահպանել 2004 թվականի բարձր աճի տեմպերը, որը կազմել է 42.1%: Պատճառը դարձյալ նավթամթերքի առաջարկի սահմանափակությունը և աշխարհաքաղաքական գործոններն են:

Ինչ վերաբերում է ներմուծվող սպառողական ապրանքների դոլարային գներին, ապա 2005 թվականին դրանք աճել են 7.6%-ով, որի հիմքում ընկած են գործընկեր երկրների գնաճի բարձր մակարդակը և արժույթների փոխարժեքների արժևորումը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ: Վերջիններիս նպաստումը սպառողական ապրանքների ներմուծման դոլարային գների վրա կազմել է համապատասխանաբար 5.6 և 0.7 տոկոսային կետ: Գործընկեր երկրների շարքում հիմնական ազդեցությունը ունեցել են Ռուսաստանը (3.1 տոկոսային կետ) և Ուկրաինան (1.1 տոկոսային կետ):

Միջանկյալ սպառման ապրանքների (հումք, նյութեր) ներմուծման գները մնացել են անփոփոխ, քանի որ ոսկու գների աճը տվյալ ժամկալահատվածում հավասարապես փոխհատուցվել է հացահատիկի գների նվազմամբ:

Անվանական միջին փոխարժեքի արժևորումը 2005 թվականին կազմել է 14.0%, որի արդյունքում, հաշվի առնելով նաև ներմուծման դոլարային գների աճը, ներմուծման դրամային գները, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, նվազել են 8.2%-ով:

Գների այլ ինդեքսներ

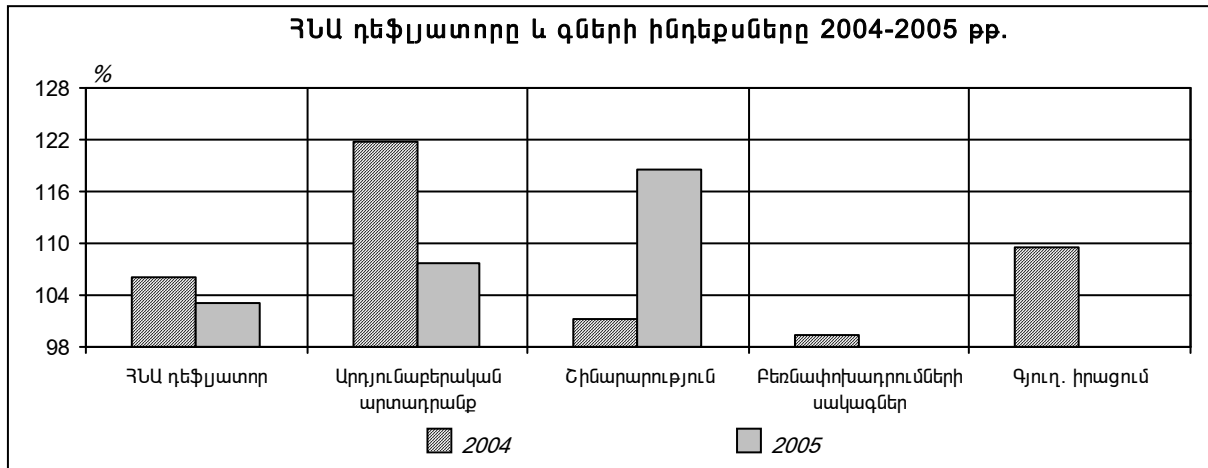
2005 թվականին արձանագրվել է ՀՆԱ դեֆլյատորի 3.1% աճ՝ ծրագրով նախատեսված 4.0%-ի փոխարեն: Դեֆլյատորի նշված մակարդակի ձևավորմանը տնտեսության հիմնական ճյուղերի գները մասնակցել են հետևյալ համամասնությամբ՝ շինարարության գները՝ 3.4 տոկոսային կետով, արդյունաբերության գները՝ 1.4 տոկոսային կետով, բնակչությանը մատուցված ծառայությունների սակագները՝ 0.2 տոկոսային կետով, իսկ գյուղատնտեսության գները՝ -1.9 տոկոսային կետով:

Բարձր աճ է արձանագրվել շինարարության գներում. 2004 թ. համեմատ, 2005 թ. շինարարության գներն ավելացել են 18.5%-ով, հիմնականում պայմանավորված առաջին կիսամյակում շինմոնտաժային աշխատանքների գների աճով, որը, իր հերթին, շինարարության ոլորտում աշխատավարձի բարձրացման արդյունք է:

Արդյունաբերության ոլորտում 2005 թ., նախորդ տարվա համեմատ, գրանցվել է գների 7.7% աճ՝ հիմնականում պայմանավորված միջազգային շուկայում գունավոր մետաղների գների բարձրացմամբ: Արդյունքում, գունավոր մետաղագործության ոլորտում գներն աճել են 30.6%-ով: Հարկ է նշել նաև, որ շինարարության ծավալների բարձր աճի հետևանքով ավելացել է շինանյութերի նկատմամբ պահանջարկը, ինչը հանգեցրել է շինանյութերի արդյունաբերությունում գների 8.8% աճի:

2005 թվականին գյուղմթերքների իրացման գների 9.3%-ով անկումը պայմանավորված է եղել հիմնականում բուսաբուծության իրացման գների 26.5%-ով նվազմամբ, ինչը որոշ գյուղմթերքների բարձր առաջարկի արդյունքում իրացման գների նվազման հետևանք է: Նույն ժամանակահատվածում անասնապահական մթերքների գներն աճել են 5.1%-ով:

Բեռնափոխադրումների սակագների 10.4%-ով նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է օդային (10.2%), խողովակաշարային (11.9%) և երկաթուղային (14.9%) տրանսպորտով բեռնափոխադրումների սակագների նվազմամբ: Ավտոմոբիլային բեռնափոխադրումների սակագներն ավելացել են 8.0 տոկոսով:

Գնաձի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տարվա ընթացքում ՀՀ-ում սպառողական գները, որպես կանոն, դրսևորում են բավական փոփոխական վարքագիծ, նպատակահարմար է ուսումնասիրել

սպառողական գների, այդ թվում՝ նաև առանձին ապրանքախմբերի ինդեքսների ցուցանիշների տատանումները վիճակագրական վերլուծության մի քանի եղանակներով: Այդ նպատակով գնահատվում է տրենդի, սեզոնայնության և պատահականության տարրի ազդեցությունը ՍԳԻ տատանումների վրա: Այնուհետև դիտարկվում են ՍԳԻ և համապատասխան ապրանքախմբերի լայնքի ցուցանիշները, հաշվարկվում և համադրվում են ՍԳԻ ամսական թվային շարքերի միջին քառակուսային շեղումները:

Սպառողական գների ինդեքսի և սպառողական զամբյուղի առանձին ապրանքախմբերի գների ինդեքսների փոփոխությունների ուսումնասիրման և դրանց տատանումները պայմանավորող գործոնների բացահայտման նպատակով 2003 թվականի հունվարից մինչև 2005 թվականի դեկտեմբերն ընկած ժամանակահատվածի համար տարանջատվել և գնահատվել է վիճակագրության տեսության մեջ ընդունված երեք բաղադրատարրերի (տրենդ, սեզոնայնություն և պատահական տարր) ազդեցությունը²:

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները պայմանավորող բաղադրատարրերի տեսակարար կշիռները (2003-2005թթ.) (%)				
	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր	Ընդամենը
ՍԳԻ	1.4	83.3	15.3	100.0
1. Հացամթերք	9.9	28.8	61.3	100.0
2. Մսամթերք	3.6	64.4	32.1	100.0
3. Չկնամթերք	0.2	51.5	48.3	100.0
4. Կաթնամթերք և յուղեր	0.0	51.1	48.8	100.0
5. Միրգ և բանջարեղեն	0.3	90.9	8.8	100.0
6. Այլ մթերք	1.9	70.7	27.4	100.0
7. Ոչ ոգելից խմիչք	0.2	40.1	59.7	100.0
8. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	1.1	25.7	73.3	100.0
9. Հագուստ և կոշիկեղեն	1.2	44.2	54.6	100.0
10. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	1.2	30.9	67.9	100.0
11. Տնային գույք	9.0	17.4	73.6	100.0
12. Բուժապաստարկում և դեղորայք	2.8	16.8	80.3	100.0
13. Տրանսպորտ և կապ	0.6	30.9	68.5	100.0
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	13.1	25.8	61.1	100.0

² Հաշվարկների մեթոդաբանությունը նկարագրվել է «Սղաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 1999 թ. 2-րդ կիսամյակ» պարբերականում:

Տրենդի ազդեցությունը գների փոփոխությունների վրա գրեթե բոլոր ապրանքախմբերի մասով համեմատաբար փոքր է, ինչը նշանակում է, որ գների ամսական ինդեքսները տատանվել են որոշակի հաստատունի շուրջ: Համադրելով վերլուծությունների արդյունքները՝ պարզվում է, որ 2003 - 2005 թթ. ժամանակահատվածում աճել է ՍԳԻ-ի վրա տրենդի բաղադրատարրի (1.4%) և պատահական տարրի (15.3%) ազդեցությունը, իսկ սեզոնայնության տարրինը՝ նվազել (83.3%):

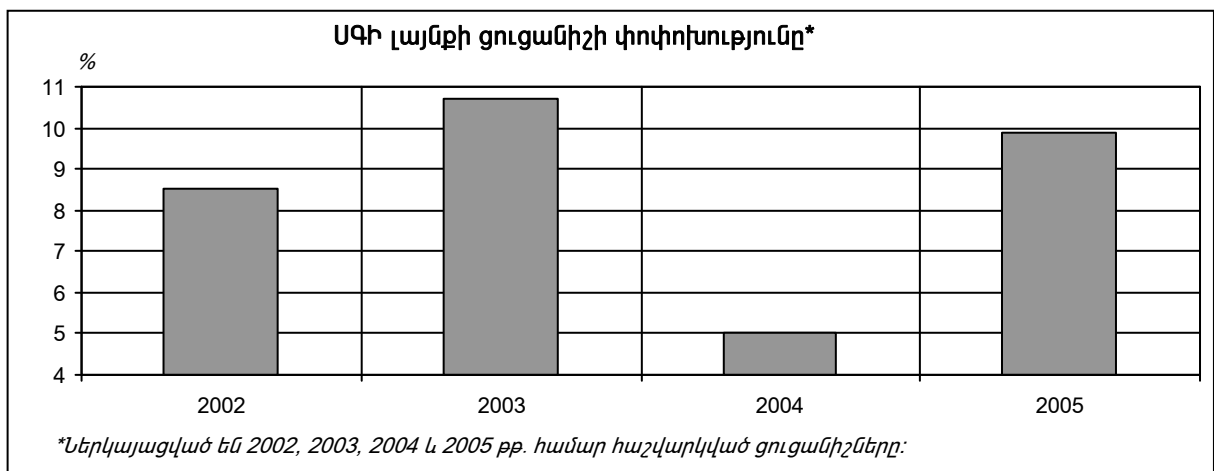
Ըստ ապրանքախմբերի երեք բաղադրատարրերի (տրենդ, սեզոնայնություն և պատահական տարր) ազդեցությունը փոփոխվել է տարբեր կերպ: Տրենդի ազդեցությունը աճել է «Հացամթերք», «Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ», «Միրգ և բանջարեղեն» և «Տրանսպորտ և կապ» ապրանքախմբերում: Մնացած ապրանքախմբերում տրենդի ազդեցությունը նվազել է: Սեզոնայնության տարրը զգալիորեն աճել է «Այլ մթերք» (կազմելով 70.7%) և «Տրանսպորտ և կապ» (30.9%) ապրանքախմբերում և կտրուկ նվազել «Ձկնամթերք» (51.5%), «Հագուստ և կոշիկեղեն» (44.2%) և «Կաթնամթերք և յուղեր» (51.1%) ապրանքախմբերում:

Գրեթե բոլոր ապրանքախմբերում աճել է պատահական տարրի ազդեցությունը, մասնավորապես «Ձկնամթերք» (կազմելով 48.3%), «Հագուստ և կոշիկեղեն» (54.6%) և «Կաթնամթերք և յուղեր» (48.8%) ապրանքախմբերում: Հարկ է նշել, որ պատահական տարրը զգալիորեն նվազել է «Այլ մթերք» (27.4%) և «Տրանսպորտ և կապ» (68.5%) ապրանքախմբերում:

Սպառողական գների ինդեքսների տատանողականությունն ուսումնասիրվել է նաև որոշակի ժամանակահատվածում յուրաքանչյուր ապրանքախմբի գների ամսական ինդեքսների տատանման գործակիցների օգնությամբ:

Գների ամսական ինդեքսների տատանման գործակիցները (տոկոսային կես)		
	2004 թ.	2005 թ.
ՍԳԻ	1.6	2.4
1. Հացամթերք	0.8	0.4
2. Մսամթերք	1.4	1.5
3. Ձկնամթերք	23.2	16.1
3. Կաթնամթերք և յուղեր	1.9	0.7
4. Միրգ և բանջարեղեն	11.1	17.6
5. Այլ մթերք	1.5	2.2
6. Ոչ ոգելից խմիչք	0.7	0.5
7. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	0.3	0.1
8. Հագուստ և կոշիկեղեն	0.3	0.5
9. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	0.7	0.7
10. Տնային գույք	0.1	0.5
11. Բուժապասարկում և դեղորայք	0.4	0.4
12. Տրանսպորտ և կապ	1.0	1.9
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	0.3	0.9

2005թ. ընթացքում գնաճի ամսական մակարդակների միջին քառակուսային շեղումը կազմել է 2.4՝ 2004 թ. 1.6-ի փոխարեն, ինչը վկայում է 2005 թ. գնաճի համեմատաբար բարձր տատանողականության մասին:

Գնաճը ԱՊՀ երկրներում

Ըստ ԱՊՀ միջպետական վիճակագրական կոմիտեի հրապարակած տվյալների՝ 2005 թ. նոյեմբերին, 2004թ. դեկտեմբերի համեմատ, գնաճի ամենացածր մակարդակը գրանցվել է Տաջիկստանում (0.2%), իսկ ամենաբարձրը՝ Մոլդովայում (1.9%):

ԱՊՀ երկրների սպառողական գների ինդեքսները (%)					
Երկիր	Նախորդ տարվա համեմատ*			2005 թ. հունվար-դեկտեմբերը 2004 թ. հունվար-դեկտեմբերի համեմատ	2005 թ. նոյեմբերը 2004 թ. դեկտեմբերի համեմատ
	2002	2003	2004		
Հայաստան	1.1	4.7	7.0	0.6	1.1
Ադրբեջան	2.8	2.2	6.7	9.6	1.1
Վրաստան	5.6	4.8	5.7	8.2	1.4
Բելառուս	42.6	28.4	18.1	10.3	0.5
Ղազախստան	5.9	6.4	6.9	7.6	0.6
Ղրղզստան	2.1	3.1	4.1	4.3	1.0
Մոլդովա	5.2	11.6	12.4	11.9	1.9
Ռուսաստան	15.1	12.0	10.9	12.7	0.7
Տաջիկստան	10.2	17.1	6.8	7.8	0.2
Ուկրաինա	0.8	5.2	9.0	13.5	1.2

* Հունվար-դեկտեմբերը՝ նախորդ տարվա հունվար-դեկտեմբերի համեմատ:

ԱՊՀ երկրների գնաճի կառուցվածքը ըստ երեք խոշոր ապրանքախմբերի (%)				
Երկիր	2005 թ. հոկտեմբերը նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ			
	ՍԳԻ	Պարենային ապրանքներ	Ոչ պարենային ապրանքներ	Ծառայություններ
Հայաստան	-3.5	-5.9	1.8	1.8
Ադրբեջան	2.8	1.3	2.1	7.9
Վրաստան	2.9	1.6	4.1	4.1
Բելառուս	5.6	5.3	2.9	8.7
Ղազախստան	6.0	5.4	5.9	7.3
Ղրղզստան	2.7	3.9	1.7	1.0
Մոլդովա	6.5	3.7	11.4	5.8
Ռուսաստան	9.2	7.5	5.2	19.3
Տաջիկստան	5.9	6.5	2.4	9.4
Ուկրաինա	8.1	8.0	3.9	12.7

2003 թ. հունվարից մինչև 2005 թ. դեկտեմբեր ժամանակահատվածում ԱՊՀ որոշ երկրների սպառողական գների ինդեքսների միտումների հիման վրա հաշվարկվել են մի շարք վիճակագրական ցուցանիշներ, որոնք բնութագրում են գների փոփոխությունների տատանողականությունը:

2003 թ. հունվարից մինչև 2005 թ. դեկտեմբերը ԱՊՀ երկրների ՍԳԻ-ների (նախորդ ամսվա համեմատ) հիման վրա հաշվարկված մի քանի վիճակագրական բնութագրիչներ			
Երկիր	Միջին երկրաչափական	Լայնք (առավելագույն համաժնվազագույն, տոկոսային կետ)	Տատանման գործակից (%)
Հայաստան	100.3	10.9	2.3
Ադրբեջան	100.5	6.2	1.3
Վրաստան	100.6	6.7	1.4
Բելառուս	101.2	4.6	0.9
Ղազախստան	100.6	1.6	0.4
Ղրղզստան	100.4	4.5	1.0
Մոլդովա	101.0	3.3	0.8
Ռուսաստան	100.9	3.0	0.6
Տաջիկստան	100.7	4.6	1.0
Ուկրաինա	100.8	4.1	0.8

Միջին երկրաչափական ցուցանիշը բնութագրում է տվյալ ժամանակահատվածում գրանցված միջին ամսական զնաճը. համեմատաբար բարձր մակարդակ է գրանցվել Բելառուսում և Մոլդովայում:

ԱՊՀ երկրներում ՍԳԻ տատանումների գործակիցները համեմատաբար փոքր են և վկայում են, որ դրանք տատանվում են իրենց միջին արժեքին մոտ: Այնուամենայնիվ, տատանումների գործակցի ամենաբարձր ցուցանիշները գրանցվել են Հայաստանում (հիմնականում պայմանավորված ՍԳԻ բարձր սեզոնայնությամբ), Ադրբեջանում և Վրաստանում:

Միևնույն ժամանակ, ինչպես ցույց են տալիս ՍԳԻ ժամանակային շարքերի երեք բաղադրատարրերի (տրենդ, սեզոնայնություն և պատահական տարր) վերլուծության արդյունքները, Բելառուսում և Տաջիկստանում բավականին մեծ է տրենդի բաղադրատարրի ազդեցությունը (համապատասխանաբար 39.1% և 6.2%): Հայաստանում, Ռուսաստանում, Ուկրաինայում և Ղազախստանում զգալի է զների սեզոնային տատանումների ազդեցությունը (համապատասխանաբար 83.3%, 80.5%, 70.2% և 70.0%): Պատահական բաղադրատարրի ազդեցությունը համեմատաբար մեծ է եղել Տաջիկստանում և Վրաստանում (համապատասխանաբար 59.3% և 42.8%):

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները բնութագրող գործոնները (2003թ. հունվարից մինչև 2005թ. դեկտեմբեր)			
Երկիր	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր
Հայաստան	1.4	83.3	15.3
Ադրբեջան	1.7	65.3	33.1
Վրաստան	0.9	56.3	42.8
Բելառուս	39.1	41.1	19.9
Ղազախստան	3.9	70.0	26.1
Ղրղզստան	0.1	60.9	39.0
Մոլդովա	3.4	65.7	30.9
Ռուսաստան	5.2	80.5	14.3
Տաջիկստան	6.2	34.6	59.3
Ուկրաինա	1.3	70.2	28.5

ԱՊՀ երկրների միջպետական վիճակագրական կոմիտեի տվյալներով՝ 2005 թվականին ԱՊՀ երկրների ՀՆԱ-ն իրական արտահայտությամբ, նախորդ տարվա համեմատ, ավելացել է միջինը 7.0%-ով: ՀՆԱ համեմատաբար բարձր իրական աճ է գրանցվել Ադրբեջանում (26.4%), Հայաստանում (13.9%) և Բելառուսում (9.2%): Միաժամանակ, որոշ երկրներում գրանցվել է արդյունաբերական արտադրանքի բարձր իրական աճ (Ադրբեջանում՝ 33.5%, Վրաստանում՝ 16.4% և Բելառուսում՝ 10.4%):

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՅԱՆՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

Դրամավարկային քաղաքականություն

2005 թվականի առաջին կիսամյակի փաստացի արդյունքները վկայում են, որ տարեկան ծրագրում նախանշված մի շարք ռիսկեր այդ ժամանակահատվածում դրսևորվել են: Արտարժույթի մեծածավալ ներհոսքի պարագայում դրամի փոխարժեքը ցուցաբերել է կայուն արժևորման վարքագիծ, ինչը նպաստել է տարեսկզբից դրամայնացման գործընթացի զգալի աշխուժացմանը: Դա արտահայտվել է փողի զանգվածի դրամային մասի՝ դրամային զանգվածի և փողի բազայի աճի անհամեմատ բարձր տեմպերով. հունիսի վերջին, նախորդ տարվա նույն ամսվա համեմատությամբ դրանք աճել են համապատասխանաբար 33.3%-ով և 41.9%-ով (ծրագրային՝ 18% և 16.1% աճ), այն դեպքում, երբ 2004-ին այդ ցուցանիշները կազմել են ընդամենը 8.2% և 11.4%:

Այդուհանդերձ, քանի որ դրամավարկային ցուցանիշների նման ընդլայնումը դրամայնացման ակտիվ գործընթացի արդյունք էր, որն ըստ էության գնաճային ներուժ չի պարունակում, ՀՀ ԿԲ-ն տարվա երկրորդ կեսին վերանայել է մինչև տարեվերջ դրամավարկային ցուցանիշների ծրագրված մակարդակները՝ դրանց առավել մեծ աճի ապահովման ուղղությամբ: Դա հիմնավորված էր նաև այն առումով, որ գնաճի տարեկան մինչև 3% ծրագրային ցուցանիշի ապահովման ռիսկերը գերազանցման սպասումներից փոխվել էին ցածր ցուցանիշ ունենալու իրատեսության: Թեև հունվարին գրանցվել էր 5.4% գնաճ, սակայն կիսամյակի արդյունքներով ծրագրված 4.0%-ի փոխարեն արձանագրվել էր 1.5% գնաճ⁴: Այսինքն, առավել ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի իրագործումը երկրորդ կիսամյակում նպատակաուղղված կլինեք նաև այդ ժամանակահատվածի համար նախատեսված 1% գնանկման (հաշվի առնելով ամռան ամիսներին գյուղատնտեսական ապրանքների գների կտրուկ անկման սեզոնայնությունը) որոշակի մեղմմանը՝ գների վրա իր թողած լազային ազդեցության արդյունքում:

Վերանայված ծրագրի իրագործման արդյունքում 2005 թվականն ավարտվել է փողի զանգվածի՝ 2004 թվականի վերջի համեմատությամբ 27.9% և դրամային զանգվածի 54.2% աճով: Այնուամենայնիվ, դրամի առաջարկի նման ընդլայնման պարագայում անգամ տարեկան գնաճը կազմել է -0.2%, իսկ միջինը՝ 0.6%, որը ձևավորվել է երկրորդ կիսամյակում գրանցված ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ 1.6% գնանկման ազդեցությամբ: Այսինքն, իրականում տարեկան կտրվածքով գները կրել են առավելապես ոչ մոնետար գործոնների (տես «Գնաճի վարքագիծը» բաժնում) դեֆլյացիոն ազդեցությունը, իսկ մոնետար գործոնի առավել ընդլայնողական ազդեցությունը պարզապես չէզոքացրել է ավելի մեծ գնանկման դրսևորումները՝ միևնույն ժամանակ կուտակելով գնաճային ներուժ, որը կդրսևորվի 2006 թվականի սկզբին:

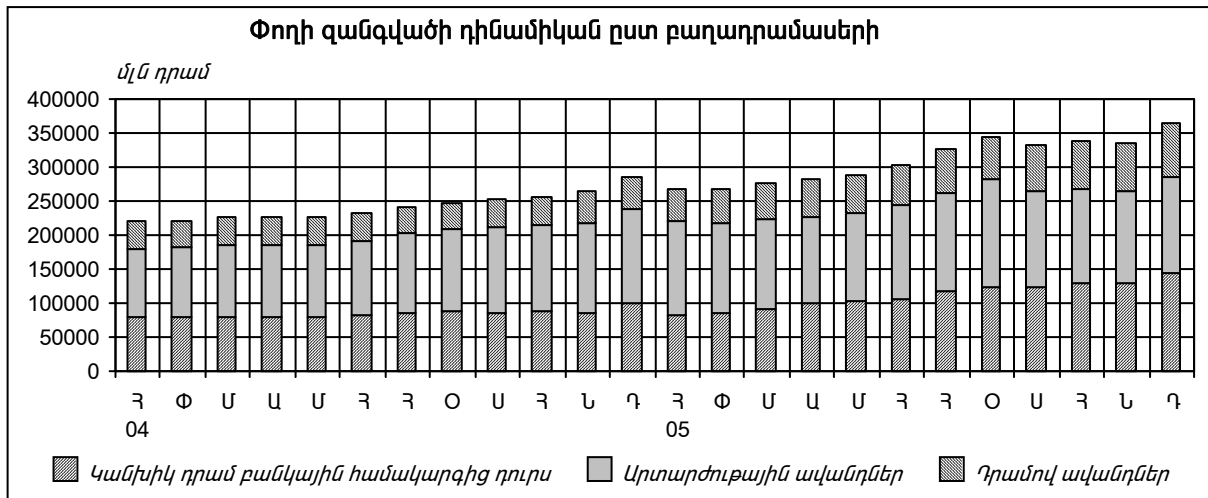
Ինչպես նշվել է, տարին առանձնացել է դրամի կայուն արժեքավորման և դրամայնացման ակտիվ գործընթացներով, ինչը փողի պահանջարկի դրսևորումներում արտահայտվել է շրջանառությունում գտնվող կանխիկի և դրամային ավանդների աննախադեպ մեծ աճով: Տարվա ընթացքում դրանք աճել են համապատասխանաբար 46.4%-ով և 70.7%-ով, այն դեպքում, երբ նախորդ տարի այդ ցուցանիշները կազմել են 7.1% և 13.9%:

Նախորդ տարվա երկրորդ կիսամյակի համեմատ զգալի դանդաղել են արտարժույթային ավանդների աճի տեմպերը. դրամային արտահայտությամբ 2005-ին դրանք ավելացել են 0.4%-ով՝ 2004-ի 39.7%-ի փոխարեն, իսկ դոլարային արտահայտությամբ՝ 1%-ով՝ նախորդ տարվա 49.7%-ի փոխարեն:

Փողի ազդեցատների տարեկան կառուցվածքային փոփոխությունները վկայում են տնտեսությունում ֆինանսական միջնորդության աստիճանի բարձ-

⁴ Ազդեցության գործոնները մեկնաբանվել են «Գնաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 2005 թվականի առաջին կիսամյակ» պարբերականում:

րացման մասին, ինչն արտահայտվել է փողայնացման և դրամայնացման գործակիցների աճով. փողայնացման գործակիցը 2004 թվականի վերջի 12.6%-ից 2005-ի վերջին հասել է 14%-ի, իսկ դրամայնացման գործակիցը՝ 6.6%-ից 7.7%-ի:

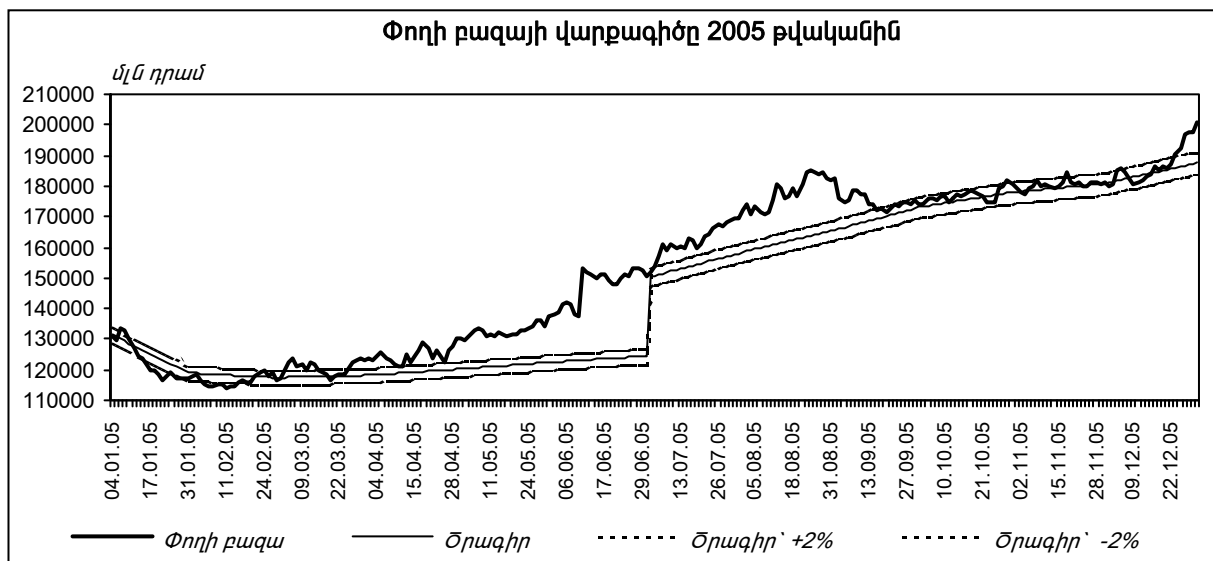
Տնտեսության վարկավորման ցուցանիշը տարեվերջին, նախորդ տարվա տարեվերջի համեմատությամբ, աճել է 32.2%-ով՝ նախորդ տարվա 42.6%-ի փոխարեն: 2005 թ. վարկավորման աճի տեմպերը դանդաղել են, սակայն, պայմանավորված արժույթի փոխարինման էֆեկտով, արագացել են դրամային վարկերի աճի տեմպերը. տարեկան աճը կազմել է 72.4%՝ նախորդ տարվա 44.9%-ի փոխարեն: Նույն գործոնով է պայմանավորվել նաև արտարժույթային վարկերի աճի տեմպերի դանդաղումը՝ նախորդ տարվա 42.5%-ի փոխարեն 18.6%: Ընդ որում, պահպանվել են տնային տնտեսությունների վարկավորման բարձր աճի տեմպեր՝ 48.2%, ինչը վկայում է սպառողական վարկերի տրամադրման ակտիվ գործընթացի մասին:

2005-ին բանկային համակարգը զգալիորեն համալրել է կանոնադրական կապիտալը և աշխատել շահույթով, ինչի արդյունքում համակարգի զուտ այլ ակտիվները նվազել են շուրջ 1.9 անգամ կամ 40.0 մլրդ դրամով:

Առևտրային բանկերի ՋԱԱ-ն նախորդ տարվա վերջի համեմատությամբ, 2005թ. վերջին նվազել է 3 անգամ՝ կազմելով 18.6 մլրդ դրամ, ինչն ակնհայտորեն վկայում է այն մասին, որ բանկերն առավել ակտիվորեն սկսել են միջոցները տեղաբաշխել ՀՀ տնտեսությունում:

Փողի բազա

Ըստ վերանայված ծրագրի, որի հիմնական ուղղությունների վերաբերյալ երկրորդ կիսամյակի սկզբին հայտարարվել է առևտրային բանկերին, ԿԲ-ն նախատեսում էր տարին ավարտել փողի բազայի տարվա վերջի դրությամբ 41.8% աճով՝ սկզբնական ծրագրի 8.9%-ի, և միջին տարեկան 36.1% աճով՝ 13.6%-ի պարագայում:

Փողի պահանջարկի աճը երկրորդ կիսամյակում գերազանցել է վերանայված ծրագրով նախատեսված աճի տեմպերը՝ հիմնականում պայմանավորված տարվա վերջին օրերին Կառավարության կողմից իրականացված մեծածավալ ծախսումներով: Արդյունքում՝ չորրորդ եռամսյակում փողի բազայի կառավարումը տատանումների թույլատրելի միջակայքի սահմաններում տարվա վերջին օրերին փոխարինվել է միջակայքի վերին սահմանի գերազանցմամբ, և տարին ավարտվել է ժամանակաշրջանի վերջի դրությամբ փողի բազայի տարեկան 51.9% և միջինը 39% աճով:

Դրամի մեծածավալ պահանջարկի բավարարման հիմնական գործիք է ծառայել արտարժույթի գնումը, որի ընտրությունը պայմանավորված էր նաև արտարժույթային մեծածավալ ներհոսքի ազդեցությունը շուկայում որոշ չափով մեղմելու խնդրով: Միևնույն ժամանակ, ի տարբերություն նախորդ տարվա, երբ առկա էր գնաճի տարեկան ծրագրային ցուցանիշի գերազանցման ռիսկ, և ԿԲ-ն հիմնականում ձեռնպահ էր մնացել արտարժույթի մեծածավալ ներհոսքի

չեզոքացման նպատակով փողի առաջարկի զգալի ընդլայնումից, 2005 թ. այդպիսի մտավախություն չի եղել: Դեռ ավելին, տարվա արդյունքներով արձանագրվել է 0.2% գնանկում՝ ծրագրային մինչև 3.0% գնաճի ցուցանիշի պարագայում:

Ելնելով նշված գործոններից՝ ԿԲ-ն արտարժույթի գնման գործիքի միջոցով տարվա ընթացքում ներարկել է շուրջ 45.0 մլրդ դրամի իրացվելիություն: Միաժամանակ, Կառավարության սեփականաշնորհման հատուկ հաշվի միջոցներից ԿԲ-ն փոխարկել է 14.6 մլրդ դրամին համարժեք արտարժույթ, որի ծախսումը Կառավարության կողմից դարձյալ հանգեցրել է դրամային ավելցուկի աճի: Վերջինիս նպաստել է նաև հունիսի 10-ից պարտադիր պահուստավորման մեխանիզմի փոփոխությունը, ինչի հետևանքով ևս 12.0 մլրդ դրամ, որն ապահովում էր ներգրավված արտարժույթային միջոցների դիմաց պահուստավորումը, դարձել է ավելցուկային իրացվելիություն:

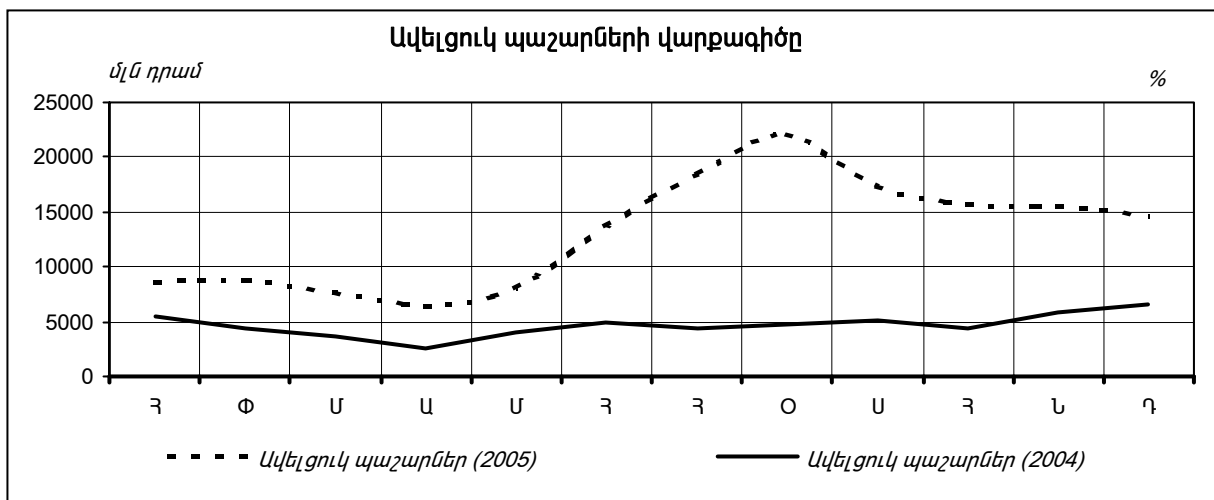
Տարվա ընթացքում ձևավորված մեծածավալ դրամային ավելցուկային իրացվելիության կրճատման խնդիրը ԿԲ-ն լուծել է ինչպես գործիքակազմում եղած դրամային ներքաշող գործիքներով (հակադարձ ռեպո և ավանդ), այնպես էլ նոր ներդրված ֆինանսական գործիքներով (Կառավարության կողմից պետարժեթերի լրացուցիչ թողարկումներից ստացված միջոցների ավանդադրում ԿԲ-ում և ԿԲ արժեթերի թողարկում):

ԿԲ-ի նախաձեռնությամբ այդ ժամանակահատվածում ՊՊ պորտֆելի ողջ ծավալով կնքվել են շուրջ 6.0 մլրդ դրամի հակադարձ ռեպո համաձայնագրեր, որոնք պարբերաբար վերակնքվել են:

Բանկերը 2005 թ. բավականին ակտիվ նախաձեռնություն են ցուցաբերել մշտական հնարավորության ավանդային գործիքից օգտվելու հարցում, որի միջոցով լուծել են կարճաժամկետ (1-2 շաբաթ) բնույթի դրամային ավելցուկի տեղաբաշխման խնդիրը: Մինչև ԿԲ արժեթերի թողարկումը ակտիվորեն կիրառվել է նաև ՊՊ լրացուցիչ թողարկումներից ստացված միջոցները ԿԲ-ում ավանդադնելու մեխանիզմը, որի միջոցով տարվա ընթացքում ներքաշվել է 12.0 մլրդ դրամի իրացվելիություն:

Հունիսի 10-ին ԿԲ-ն առաջին անգամ թողարկել է արժեթեր (մինչև 1 տարի մարման ժամկետով), որոնց տեղաբաշխման արդյունքում ներքաշվել է 21.2 մլրդ դրամ զուտ ծավալի իրացվելիություն:

Վերոնշյալ գործառնությունների արդյունքում, ինչը բխել է նաև տնտեսությունում ընթացող դրամայնացման գործընթացից արձանագրվել են ԿԲ-ից դուրս գտնվող կանխիկի աճի անհամեմատ բարձր տեմպեր (տարվա ընթացքում կանխիկն աճել է 47.1%-ով):

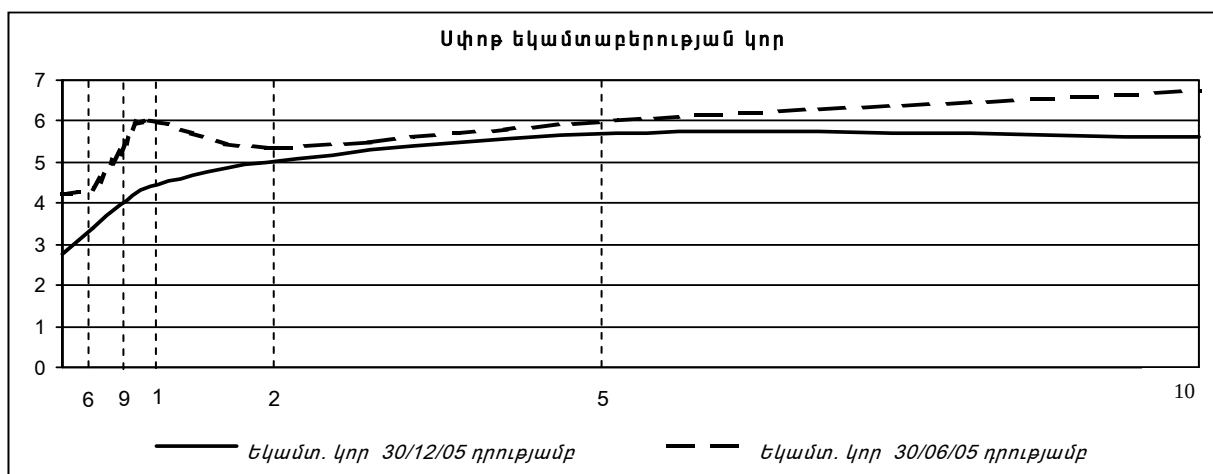

2005 թվականն առանձնահատուկ էր եղել նաև բանկային համակարգի կողմից տնօրինվող ավելցուկ պաշարների բավականին բարձր մակարդակի առկայության տեսանկյունից, ինչին մեծապես նպաստել է տարվա կեսից պարտադիր պահուստավորման մեխանիզմի փոփոխությունը: Միջին ամսական ավելցուկը

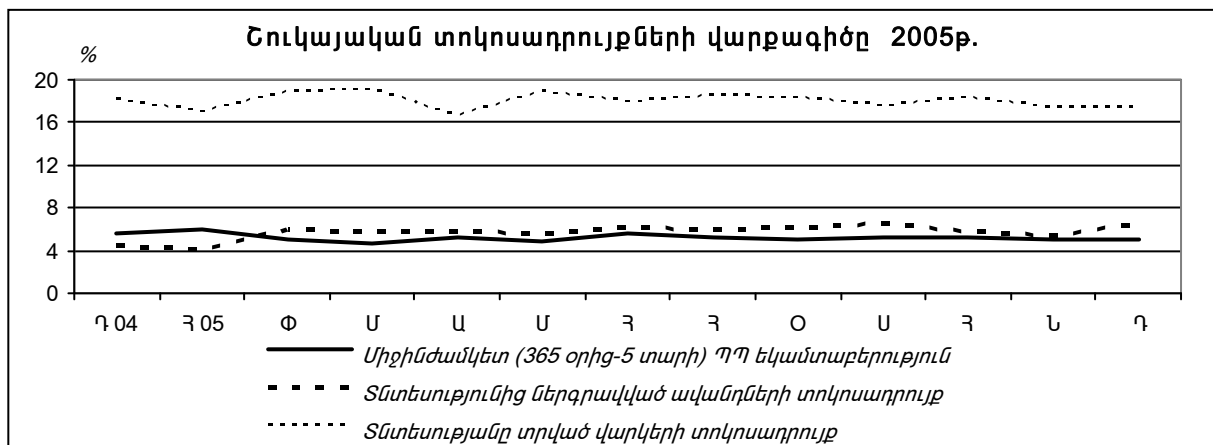
2004 թվականի վերջի 6.5 մլրդ դրամից հունիսին հասել է 13.6 մլրդ, իսկ տարեվերջին՝ 14.5 մլրդ դրամի: Ընդ որում, դրա հիմնական մասը բանկերը պահել են իրենց ընթացիկ գործառնությունները իրականացնելու համար:

2005 թվականի ընթացքում ԿԲ ՋԱԱ-ն համալրվել է 88.3 մլրդ դրամով կամ 59.2%-ով, ինչն ուղեկցվել է ԿԲ ՋԱԱ-ի 19.8 մլրդ դրամի կամ ավելի քան 2 անգամ նվազմամբ: Ընդ որում, եթե ըստ կիսամյակների ՋԱԱ-ն աճել է՝ պայմանավորված ԿԲ կողմից արժութային շուկայում մեծածավալ գնման գործառնությունների իրականացմամբ, պահուստավորման մեխանիզմի փոփոխության հետևանքով ԿԲ-ում արտարժույթով թղթակցային հաշիվների միջոցների կուտակմամբ և այլ արտարժութային փոխարկումներով, ապա ՋԱԱ-ն առաջին կիսամյակում նվազել է 33.1 մլրդ դրամով, իսկ երկրորդում՝ աճել 13.3 մլրդ դրամով (ազդեցության գործոնները ներկայացված են սույն բաժնի «Փողի առաջարկ» ենթաբաժնում):

2005 թվականի երկրորդ կիսամյակի ընթացքում ֆինանսական շուկայում տոկոսադրույքները որոշակիորեն նվազել են: Պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ եկամտաբերությունը նվազել է կորի ողջ երկայնքով:

Եկամտաբերության կորի դիրքի փոփոխության գերակշիռ մասը՝ 90.81%-ը, պայմանավորված է կորի մակարդակի համընթաց (զուգահեռ) տեղաշարժով, որը կազմել է 1.02 տոկոսային կետ՝ ի հաշիվ եկամտաբերությունների նվազման: 20.5%-ով փոփոխվել է կորի զոգվածությունը (0.05-ից՝ 0.061), ինչը վկայում է երկարաժամկետ ու կարճաժամկետ պարտատոմսերի տոկոսադրույքների միջև տարբերության աճի մասին: Մնացորդային գործոնները կորի փոփոխության մեջ կազմել են -11.3%:

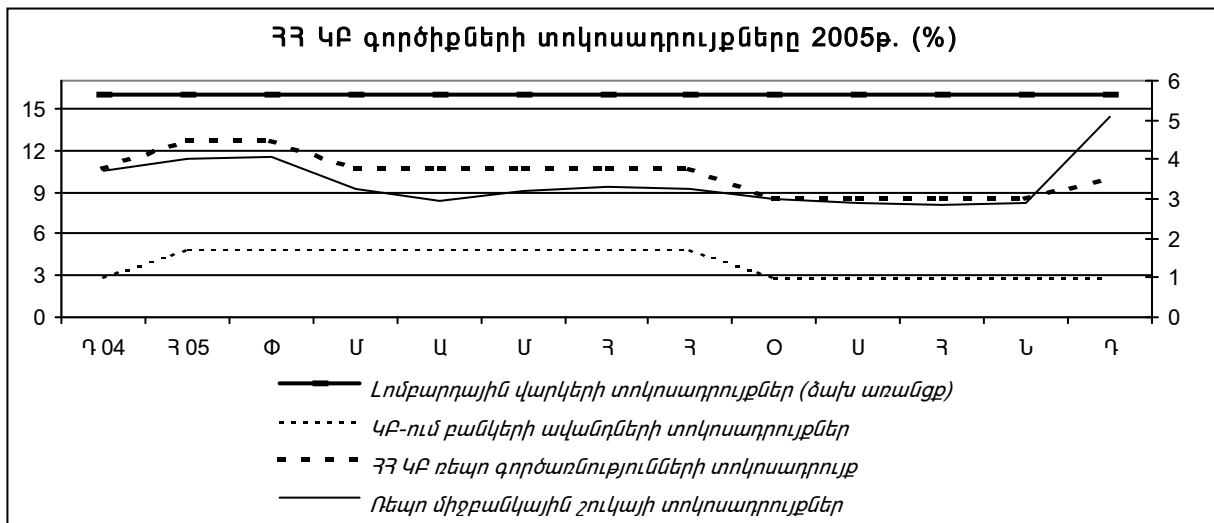

Կիսամյակի ընթացքում ընդհանուր առմամբ նվազել են մաս առևտրային բանկերի կողմից ներգրավված և տրամադրված միջոցների տոկոսադրույքները:

վարկերի տարեկան տոկոսները միջին ամսական 18.0%-ից նվազել են 17.3%, իսկ ավանդների տոկոսադրույքը գրեթե չի փոխվել:

Ֆինանսական շուկայի միտումներն արտացոլվել են բանկային տոկոսի հաշվարկային դրույքի ցուցանիշում, որի մակարդակը տարեսկզբի 16%-ից հուլիսին բարձրացել է 18%, իսկ այնուհետև նվազել՝ տարեվերջին կազմելով կրկին 16%:

ԿԲ գործիքակազմի տոկոսադրույքների վերաբերյալ ՀՀ ԿԲ խորհրդի որոշումները ևս բխել են իրացվելիության ավելցուկի կարգավորման խնդիրներից. մասնավորապես՝ հակադարձ ռեպո համաձայնագրերի (վերաֆինանսավորման) տոկոսադրույքը հունվարին բարձրացվել է 0.75 կետով՝ կազմելով 4.5%, մարտին իջեցվել է 3.75%, օգոստոսին՝ 3%, և դեկտեմբերին կրկին բարձրացվել 3.5%՝ իրացվելիության ավելցուկի ներքաշման նպատակով: Մշտական հնարավորության գործիքներից ավանդների տոկոսադրույքը նախորդ տարվա դեկտեմբերի 1%-ից հունվարին բարձրացվել է 1.75%, սակայն օգոստոսից, իրացվելիության մեծ ավելցուկի պարագայում իջեցվել է 1%: Լոնբարդային վարկերի տոկոսադրույքը չի փոփոխվել և կազմել է 16%: Հունիսից ԿԲ թողարկած տարբեր ժամկետայնության արժեթղթերի եկամտաբերությունը 4.6 - 5%-ից նվազել և կազմել է 4.3%:

ՀՀ ԿԲ գործառնությունների տոկոսադրույքների տարեկան վարքագծից ակնհայտ է, որ մարտից-նոյեմբեր դրանք նվազել են, ինչը մեկ անգամ ևս արձանագրում է այդ ժամանակաշրջանում ԿԲ կողմից իրականացված դրամավարկային քաղաքականության առավել ընդլայնողական ուղղվածությունը:

Հարկաբյուջետային քաղաքականություն

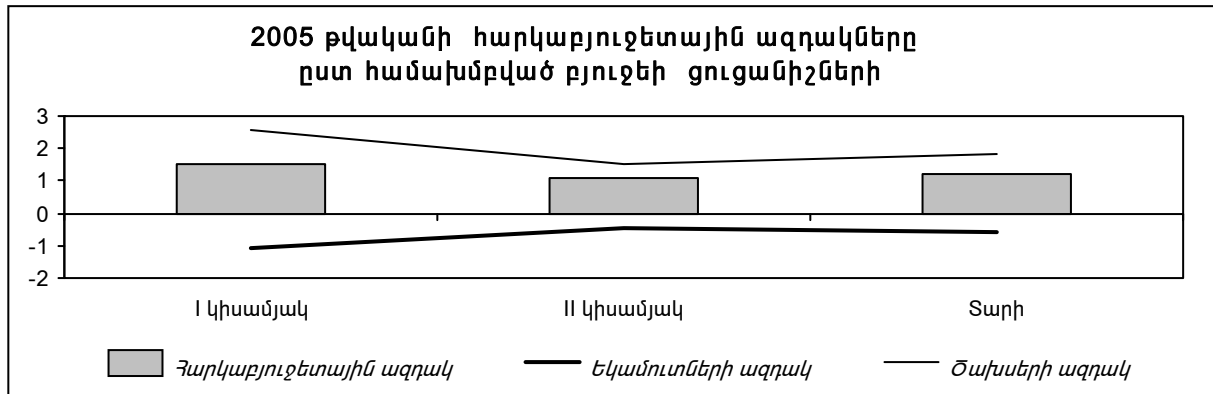
2005 թվականի երկրորդ կիսամյակում հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը համախառն պահանջարկի վրա եղել է ծրագրվածին⁶ համապատասխան և ունեցել է 1.1% ընդլայնողական բնույթ: Ընդ որում եկամուտների ազդակը կազմել է 0.4% զսպող, իսկ ծախսերինը՝ 1.5% ընդլայնող: Ծախսերի ընդլայնող ազդակի ցուցանիշը ձևավորվել է նախորդ տարվա երկրորդ կեսի նկատմամբ 2005 թ. նույն ժամանակահատվածում իրականացված ծախսերի աճի հետևանքով: Երկրորդ կիսամյակի ծախսերի 23%

⁵ Հարկաբյուջետային հատվածի վերլուծությունը կատարվել է ՀՀ ԿԲ կողմից մշակված ֆինանսական ծրագրի հարկաբյուջետային հատվածի համախմբված բյուջեի փաստացի նախնական և ծրագրային ցուցանիշների հիման վրա: ԿԲ ֆինանսական ծրագրի հիմքում դրված պետական հատվածի եռամսյակային կանխատեսումները տարբերվում են 2005 թվականի «ՀՀ պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի եռամսյակային համամասնություններից:

⁶ Ազդակների հաշվարկման մեթոդները ներկայացված են ՀՀ ԿԲ 2000 թ. ԴԶԾ-ի հավելված 3-ում: Ազդակների հաշվարկներում օգտագործված են 2005թ. համախմբված բյուջեի նախնական ցուցանիշները, իսկ հաշվարկները կատարված են նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ:

բաժին է ընկել դեկտեմբերին: Այսպիսով, հարկաբյուջետային հատվածի ընդլայնողական բնույթը ձևավորվել է հիմնականում տարվա վերջին մի քանի ամիսների ընթացքում իրականացված բյուջեի մեծածավալ ծախսումների հետևանքով, որի ազդեցությունը կարող է դրսևորվել 2006 թվականին ձևավորվող գնաճի ցուցանիշներում:

Ինչ վերաբերում է կիսամյակի ընթացքում ձևավորված եկամուտների զսպողական ազդակին, ապա դա պայմանավորված էր հիմնականում հարկային և ոչ հարկային եկամուտների գերակատարմամբ, ինչը հատկապես վառ դրսևորվել է տարվա երկրորդ կեսին:

Երկրորդ կիսամյակում բյուջեի եկամուտներն և դրամաշնորհները գերազանցել են ծրագրային ցուցանիշները⁷ 5%-ով, իսկ հարկային եկամուտները՝ մոտ 4%-ով: Երկրորդ կիսամյակում հարկային եկամուտների աճը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ կազմել է 24%: Տարվա երկրորդ կեսին ՀՆԱ-ում բյուջեի եկամուտներն ու դրամաշնորհները նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ աճել են 0.7 տոկոսային կետով և կազմել ՀՆԱ-ի 16.7%-ը: Նշված ցուցանիշի տարեկան մակարդակի աճ է արձանագրվել ՀՆԱ-ում (1.1 տոկոսային կետ): Հատկանշական է, որ արձանագրված բարձր տնտեսական աճի պայմաններում, պետական բյուջեի հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշը ավելացել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 14.4%:

Ինչ վերաբերում է համախմբված բյուջեի հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի նախորդ տարվա համեմատությամբ արձանագրված 0.7 տոկոսային կետ աճին, ապա դրա 0.3 տոկոսային կետը պայմանավորված էր սոցիալական հարկերի աճով: Հարկ է նշել, որ 2005 թվականի գրեթե բոլոր ամիսներին արձանագրվել է ծրագրվածի համեմատությամբ հարկային եկամուտների ավելի հավաքագրման միտում՝ պայմանավորված տնտեսական ակտիվության աճով:

Հարկային եկամուտների կառուցվածքում շարունակվում է դրսևորվել անուղղակի հարկերի կշռի նվազման և ուղղակի հարկերի կշռի աստիճանական ավելացման միտումը: Այսպես, տարվա երկրորդ կեսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ 1.7 տոկոսային կետով ավելացել է ուղղակի հարկերի կշիռը՝ (հարկային եկամուտների 19.5%-ը), և 0.7 տոկոսային կետով նվազել է անուղղակի հարկերի տեսակարար կշիռը (հարկային եկամուտների 52.2 %-ը): Ուղղակի հարկերի աճը հիմնականում ապահովվել է եկամտահարկի և շահութահարկի հաշվին, որոնց գծով արձանագրված աճը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ կազմել է համապատասխանաբար՝ 39% և 32%: Եկամտահարկի աճը պայմանավորված է տնտեսությունում աշխատավարձի իրական մակարդակի աճով: Տարեկան կտրվածքով եկամտահարկը և շահութահարկը ՀՆԱ-ում աճել են համապատասխանաբար 0.1 և 0.4 տոկոսային կետով:

Երկրորդ կիսամյակում ծրագրվածի համեմատությամբ փաստացիի բարձր մակարդակ է արձանագրվել նաև ոչ հարկային և կապիտալ եկամուտների մա-

⁷ Ըստ ֆինանսական ծրագրի հիմքում դրված համախմբված բյուջեի կիսամյակային ծրագրի:

սով՝ պայմանավորված Ձանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատի սեփականաշնորհումից ստացված 5.5 մլրդ դրամ և Երևանում տեղաբաշխված պետական սեփականություն հանդիսացող հողերի օտարումից ստացված մուտքերով: Դրամաշնորհները նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ նվազել են մոտ 47%-ով:

Նշենք, որ առաջին և երկրորդ կիսամյակներում բյուջեի զսպողական եկամտային ազդակների ձևավորման պայմաններում տարեկան ցուցանիշը նույնպես զսպող է եղել:

Հատկանշական է, որ տարվա արդյունքում զգալի բարելավվել է նաև հարկային եկամուտների հավաքագրման սեզոնայնությունը: Ամսվա վերջին երեք օրը հավաքագրված հարկերի միջին ցուցանիշը առաջին կիսամյակում կազմել է 17.8% նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի միջին 25.6%-ի փոխարեն, իսկ երկրորդ կիսամյակում միջինը կազմել 19%՝ նախորդ տարվա երկրորդ կիսամյակի միջին 24%-ի փոխարեն:

***Համախառն պահանջարկի
ձևավորման վրա բյուջեի
ծախսերի ազդեցությունը
երկրորդ կիսամյակում***

Ինչպես արդեն նշվել է՝ համախառն պահանջարկի վրա ծախսերն ունեցել են ընդլայնող ազդեցություն: Երկրորդ կիսամյակում նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ արձանագրվել է ծախսերի 26% աճ, իսկ

ծախսեր/ՀՆԱ-ի ցուցանիշը տարեկան կտրվածքով կազմել է ՀՆԱ-ի 22.3%-ը՝ 2004 թվականի համեմատությամբ ավելանալով 1.5 տոկոսային կետով: Երկրորդ կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ ընթացիկ ծախսերն աճել են 20.7%-ով, կապիտալ ծախսերը՝ 46%-ով, իսկ զուտ վարկավորումը՝ 26.1%-ով: Հատկանշական է ներքին ֆինանսավորման ծախսերի առաջանցիկ աճը կապիտալ ծախսերի մեջ: Տարվա ընթացքում կապիտալ ծախսերի 21%-ն է իրականացվել արտաքին աղբյուրների հաշվին, իսկ 79%-ը՝ ներքին աղբյուրների հաշվին, նախորդ տարվա համապատասխանաբար՝ 49 և 51 %-ի դիմաց:

Պետական սպառումը երկրորդ կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ աճել է 22.8%-ով, իսկ ՀՆԱ-ում 0.35%-ով: Տրանսֆերտներն աճել են 20.3%-ով, իսկ ՀՆԱ-ում՝ 0.1%-ով: Տարեկան կտրվածքով պետական սպառումը և տրանսֆերտները ՀՆԱ-ում աճել են 0.4-ական տոկոսային կետով:

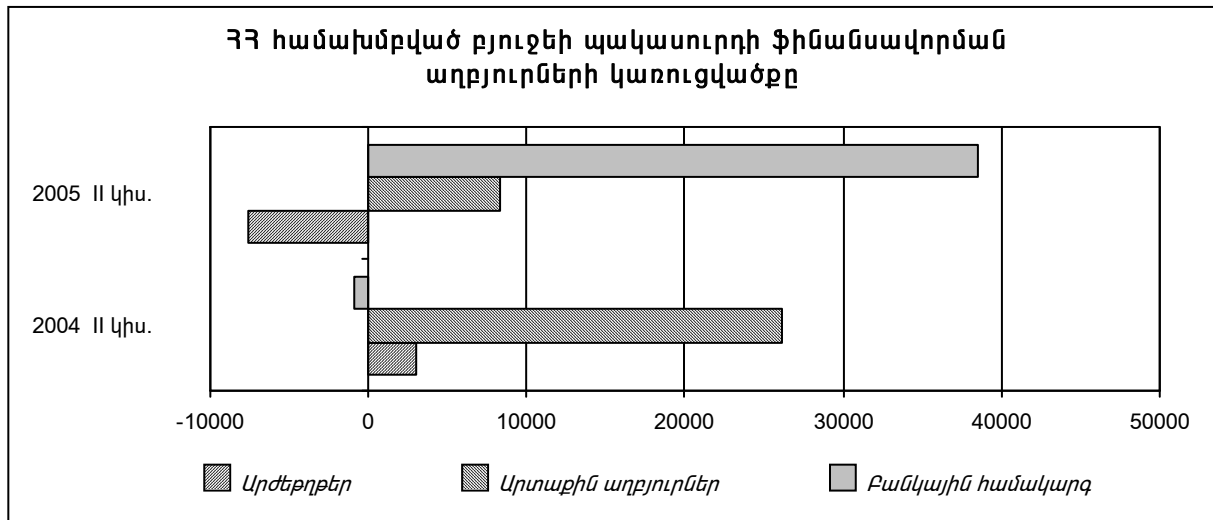
Տարվա ընթացքում մշտապես առկա էին պետական բյուջեի ծրագրերի անհամապատասխանության խնդիրը՝ բյուջեի ամսական ծրագրերի հետ, ինչպես նաև ՀՀ 2005 թվականի պետական բյուջեի եռամսյակային համամասնություններով սահմանված չափաքանակների միջև շեղումները, ինչը անորոշություն է առաջացրել դրամավարկային քաղաքականության ծրագրման և իրականացման գործընթացում: Սասնավորապես, հետաքրքրական էր միասնական հաշվի վարքագիծը, որը առաջին կիսամյակում արձանագրված միջոցների կուտակումից տարվա երկրորդ կեսին փոխվեց ծախսման ուղղությամբ, և կիսամյակում արձանագրվեց շուրջ 18 մլրդ դրամի նվազում: Իսկ տարվա արդյունքում միասնական հաշվի նվազել է 19.8 մլրդ դրամով՝ ծրագրվածին համապատասխան:

Ընդ որում, դեկտեմբերին բյուջեի ծախսերի փաստացի մակարդակը գերազանցել է ծրագրված ցուցանիշը մոտ 11 մլրդ դրամով, որի արդյունքում տարեվերջին էական շեղումներ են արձանագրվել նաև դրամավարկային քաղաքականության ծրագրված և փաստացի ցուցանիշների միջև:

Կիսամյակի արդյունքում բյուջեի պակասուրդը կազմել է ՀՆԱ-ի 2.57%-ը կամ 39.1 մլրդ դրամ: Պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրների մեջ աճել է ներքին աղբյուրներից ֆինանսավորումը և կազմել պակասուրդի 79%-ը, իսկ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորումը՝ 21%-ը: Մինչդեռ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրների գերակշիռ մասը կազմել են արտաքին աղբյուրները:

Պակասուրդի ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրները տարվա արդյունքում կազմել են ծրագրվածի 66.4 տոկոսը՝ պայմանավորված ԾԻԳ-երի նախա-

տեսվածից ավելի պակաս ծավալների ստացմամբ: Պետական արժեթղթերից ստացվող զուտ եկամուտը կիսամյակի ընթացքում կազմել է -7.6 մլրդ դրամ, իսկ տարեկան կտրվածքով 6.3 մլրդ դրամ՝ ծրագրվածին համապատասխան:

Այսպիսով, թեպետ տարվա երկրորդ կեսին հարկաբյուջետային հատվածը համախառն պահանջարկի վրա ծրագրված ցուցանիշների համեմատ ունեցել է ընդլայնողական վարքագիծ, սակայն հաշվի առնելով, որ դա ավելի շատ պայմանավորված էր տարվա վերջին մի քանի ամիսներին իրականացված մեծածավալ ծախսերով, հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցությունը 2005 թվականին ընդհանուր առմամբ կարելի է բնութագրել որպես չեզոք:

Ինչ վերաբերում է 2006 թվականի համար գնահատված ազդակներին, ապա առաջին եռամսյակում հարկաբյուջետային քաղաքականությունը կունենա ընդլայնող ազդեցություն, որը իր մեջ ներառում է նաև 2005 թվականի երկրորդ կեսի մեծածավալ ծախսերի ազդեցությունը:

Սակայն, եթե 2006 թվականի առաջին եռամսյակը գնահատենք ըստ 2006 թվականի պետական բյուջեի եռամսյակային համամասնությունների, ապա առաջին եռամսյակում միասնական հաշվից և սեփականաշնորհման արտարժույթային հաշվից նախատեսված 20 մլրդ դրամ ծախսի կատարման պարագայում կարելի է ակնկալել բյուջեի ավելի ընդլայնող ազդեցություն:

Արտաքին հատված

2005 թվականին արտաքին հատվածի զարգացումներն ունեցել են հետևյալ միտումները՝ ընթացիկ հաշվի պակասուրդը և՛ դոլարային արտահայտությամբ (Աղյուսակ 1), և՛ ՀՆԱ-ում տեսակարար կշռով նվազել է նախորդ տարվա համեմատ՝ հասնելով ՀՆԱ-ի 3.2 տոկոսի: Ձգալի աճ է գրանցվել ինչպես արտահանման, այնպես էլ ներմուծման ծավալներում: Ընդ որում, արտահանման աճը հիմնականում արդյունք է արտահանվող հումքային ապրանքների (օր. պղինձ, մոլիբդեն) գների աննախադեպ աճի, իսկ ներմուծման աճը՝ ՀՀ-ում կատարվող կապիտալ ներդրումների և բնակչության եկամուտների շարունակական աճի: Գրանցվել է նաև ֆինանսական ներհոսք, որը մասամբ գնվեց Կենտրոնական բանկի կողմից՝ նպատակ ունենալով չեզոքացնել տնտեսության վրա ավելցուկ ֆինանսական ներհոսքի բացասական հետևանքները:

Այս զարգացումների շրջանակում արտաքին հատվածի ազդեցությունը գնաճի վրա կարելի է գնահատել որպես զսպող: Պահանջարկի տեսանկյունից արտահանման և մասնավոր տրանսֆերտների աճով պայմանավորված եկամուտների աճը ամբողջովին փոխհատուցվել է ներմուծման դոլարային գների և ծավալների աճով: Իսկ առաջարկի տեսանկյունից ՀՀ դրամի փոխարժեքի

⁸ Տվյալները բերված են ԱՎԾ Վճարային հաշվեկշռի հունվար-սեպտեմբերի փաստացի ցուցանիշների և չորրորդ եռամսյակի ՀՀ ԿԲ գնահատումների հիման վրա:

արժևորումը հանգեցրել է ներմուծման դրամային գների անկման և գնաճի նվազեցման⁹:

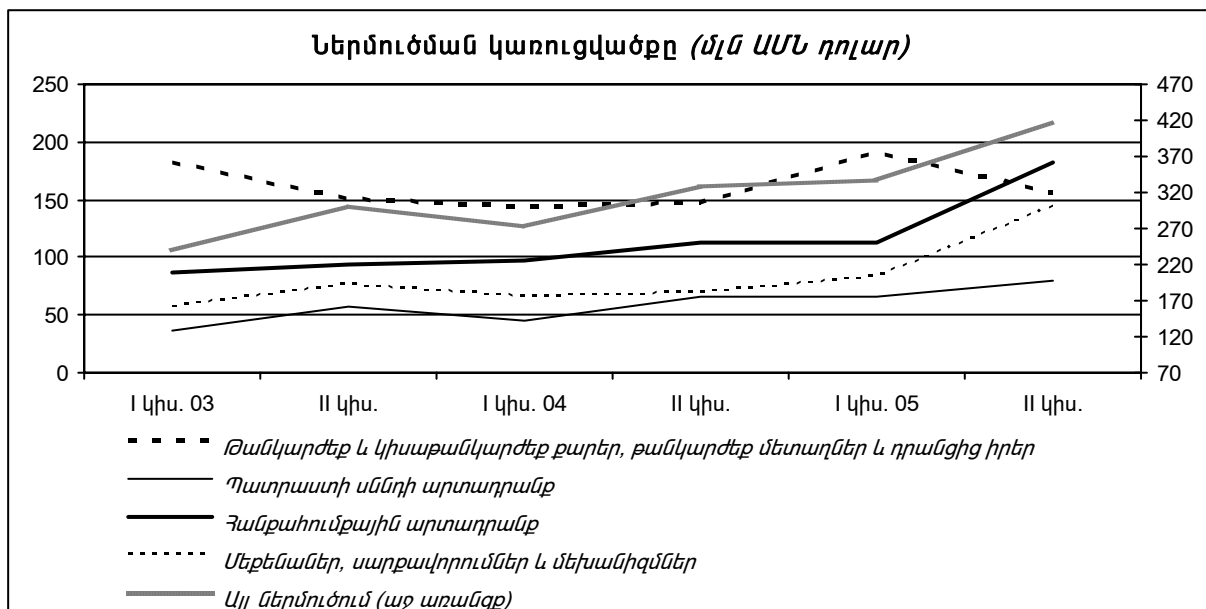
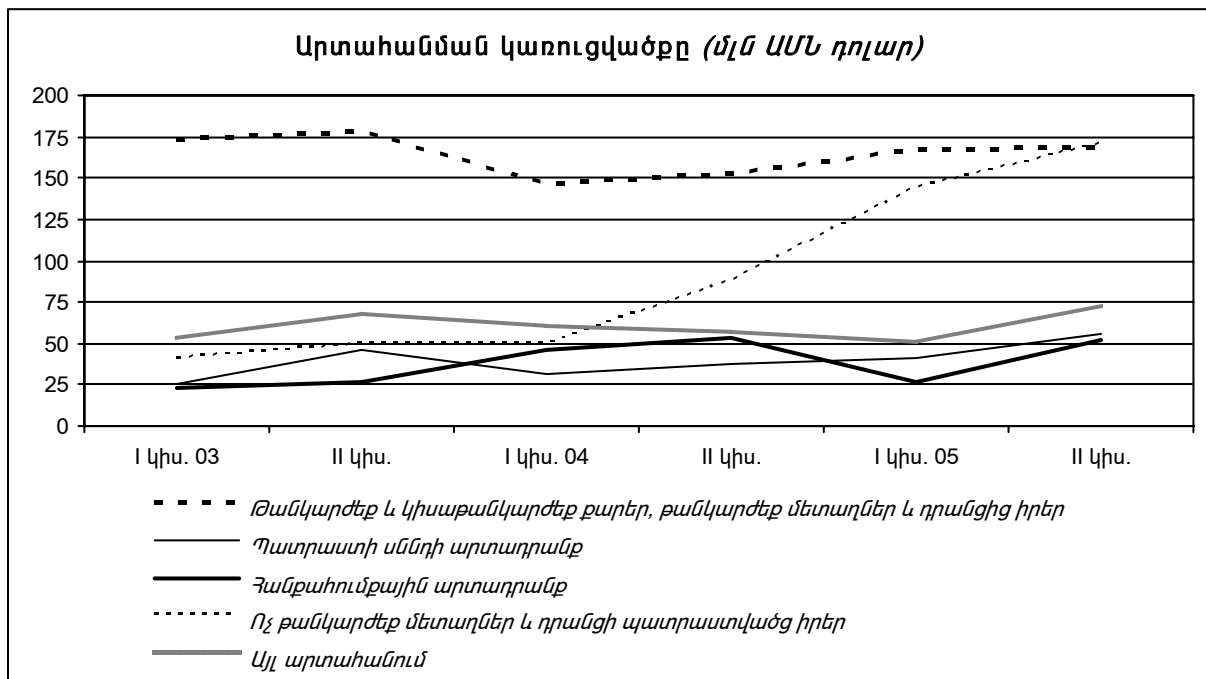
2005 թվականին Հայաստանի առևտրի պակասուրդը խորացել է 29.4 տոկոսով՝ կազմելով 12.2 տոկոս: Նման բարձր աճ էր գրանցվել նաև 2005 թվականի երկրորդ կիսամյակում (35.4 տոկոս): Ընդհանուր տարվա կտրվածքով պակասուրդի խորացմանը նպաստել է հիմնականում եկամուտների աճով և մասամբ էլ դրամի արժևորմամբ պայմանավորված ներմուծման իրական ծավալների աճը:

Ապրանքների արտահանումը 2005 թվականին ավելացել է 32.7%-ով (առանց ադամանդի՝ 44.9%-ով): Արտահանման աճ է արձանագրվել նաև 2005 թվականի երկրորդ կիսամյակում՝ 35.5 տոկոս (առանց ադամանդի՝ 48.3%-ով): Արտահանման նման աճը պայմանավորված էր նաև միջազգային շուկաներում ոչ թանկարժեք մետաղների գների աճով:

Ապրանքների ներմուծման աճը 2005 թվականին կազմել է 31.4 տոկոս, իսկ առանց ադամանդի՝ 34.2 տոկոս: Ընդ որում, 2005 թվականի երկրորդ կիսամյակում ներմուծման աճը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ կազմել է 35.5 տոկոս, իսկ առանց ադամանդի ներմուծման ցուցանիշի գրանցվել է 42.0 տոկոս աճ:

Հայաստանի վճարային հաշվեկշիռը						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ընթացիկ հաշիվ (ներառ. պաշտ. տրանսֆ.)	-278.4	-200.5	-148.0	-190.6	-161.6	-155.3
Առևտրային հաշվեկշիռ	-463.5	-420.2	-368.8	-434.1	-458.0	-592.5
Արտահանում	309.9	353.1	513.8	696.1	738.3	979.8
առանց թանկարժ. և կիսաթանկ. քարեր թանկարժեք մետաղներ և դրանցից	188.4	230.2	257.5	345.4	439.1	636.0
Ներմուծում	-773.4	-773.3	-882.5	-1130.2	-1196.3	-1572.3
առանց թանկարժ. և կիսաթանկ. քարեր թանկարժեք մետաղներ և դրանցից	-660.2	-666.6	-669.1	-800.6	-904.7	-1214.5
Ծառայություններ (զուտ)	-55.8	-17.8	-40.7	-68.3	-70.7	-36.8
Կրեդիտ	136.9	186.5	183.8	207.4	246.6	348.9
Դեբետ	-192.7	-204.3	-224.5	-275.7	-317.4	-385.6
Եկամուտներ (զուտ)	52.9	63.5	88.1	93.4	36.7	93.8
Մասնավոր տրանսֆերտներ (զուտ)	85.6	102.1	118.7	158.3	269.4	320.6
Պաշտոնական տրանսֆերտներ (զուտ)	102.5	71.9	54.7	60.2	61.0	59.6
Կապիտալ և ֆինանսական հաշիվ	295.4	201.5	221.8	236.3	189.8	346.7
Կապիտալ տրանսֆերտներ	28.3	30.1	68.1	89.9	34.3	36.6
Ուղղակի օտարերկրյա ներդրումներ	104.2	69.9	110.7	120.5	216.5	234.2
Պորտֆելային ներդրումներ	-18.9	-5.7	1.5	0.3	-2.9	-3.2
Պետական հատված (զուտ)	63.0	62.6	56.1	-3.1	38.5	63.3
Վարկերի բաշխումներ	87.8	101.6	97.0	92.3	87.7	77.0
Ամորտիզացիա	-24.8	-39.1	-40.9	-95.5	-49.3	-13.6
Այլ կապիտալ	118.7	44.6	-14.7	28.7	-96.7	15.8
Սեփականաշնորհման հատուկ հաշիվ	11.3	12.8	-6.8	2.2	-19.9	-57.5
Առևտրային բանկերի զուտ արտաքին ակտիվներ	-21.4	-25.3	-31.5	-42.4	-30.5	43.3
Այլ մասնավոր հատված	128.8	57.2	23.6	69.0	-46.3	30.0
Ընդհանուր հաշվեկշիռ	17.1	1.0	73.8	45.7	28.1	191.4
Համախ. արտ. պահուստների փոփոխ. (-աճ)	-19.2	-20.0	-81.7	-46.3	-25.5	-156.6
Համախ. արտ. պարտավորությունների փոփոխ. (+աճ)	-14.9	7.3	12.1	2.1	-1.1	-26.8
Արժույթի Միջազգային հիմնադրամ (զուտ)	-16.4	3.5	7.5	1.6	-6.4	-26.0
Գնումներ/բաշխումներ	0.0	13.0	25.1	27.1	28.2	10.2
Հետգնումներ/մարումներ	-16.4	-9.5	-17.7	-25.5	-34.6	-36.1
Այլ (զուտ)	1.5	3.8	4.6	0.6	5.3	-0.8
Ֆինանսական ճեղքվածք	-17.0	-11.7	4.1	1.6	1.5	8.0
Միավ.ներ և բացթողումներ	17.0	11.7	-4.1	-1.6	-1.5	-8.0

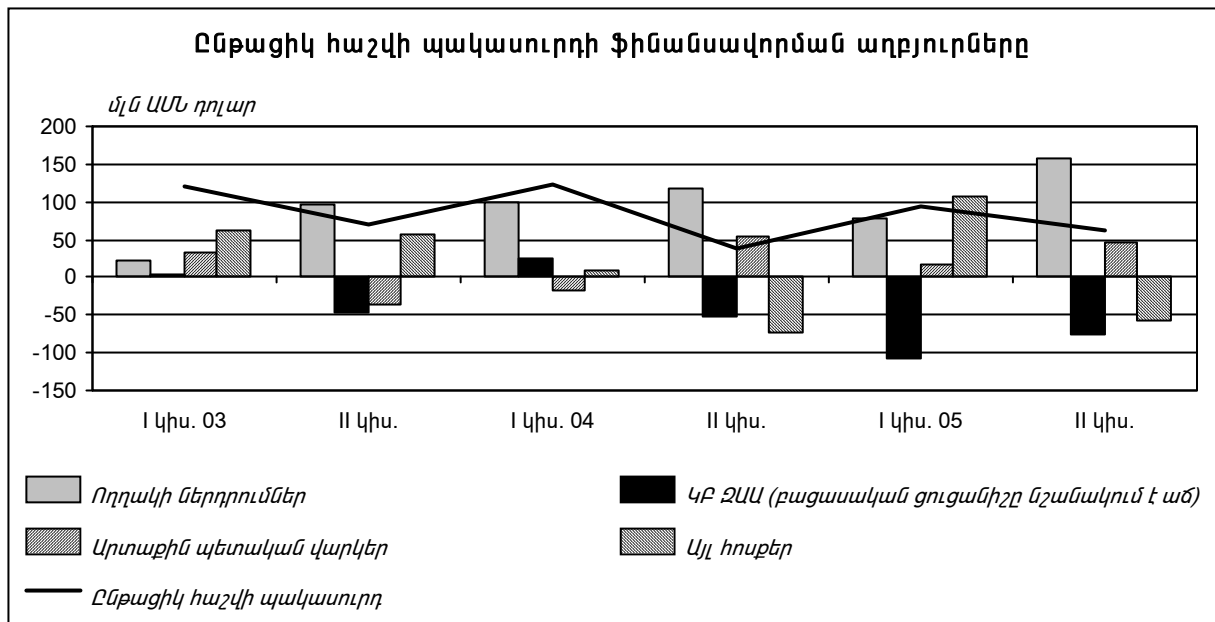
⁹ Մանրամասն տե՛ս «Ներմուծման գներ» բաժնում:

Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նման խորացումը (134.6 մլն ԱՄՆ դոլար) ամբողջովին փոխհատուցվել է ծառայությունների հաշվեկշռի (34.0 մլն ԱՄՆ դոլար), գործոնային եկամուտների (57.1 մլն ԱՄՆ դոլար) և մասնավոր տրանսֆերտների (51.2 մլն ԱՄՆ դոլար) բարելավմամբ: Պետք է նշել, որ նույն պատկերն է նաև տարվա երկրորդ կիսամյակում՝ ընթացիկ հաշվի և առևտրային հաշվի պակասուրդների խորացումը կազմել է 21.9 և 86.7 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ ծառայությունների, գործոնային եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների հաշվեկշիռների բարելավումը՝ համապատասխանաբար 15.3, 29.4 և 30.1 մլն ԱՄՆ դոլար: Այս պարագայում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը, դոլարային արտահայտությամբ, 2005 թվականին փոքր-ինչ նվազել է՝ կազմելով 155.3 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա 161.6 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխարեն: Իսկ ՀՆԱ-ում ընթացիկ հաշվի պակասուրդի տեսակարար կշիռը նվազել է 1.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով 3.2%:

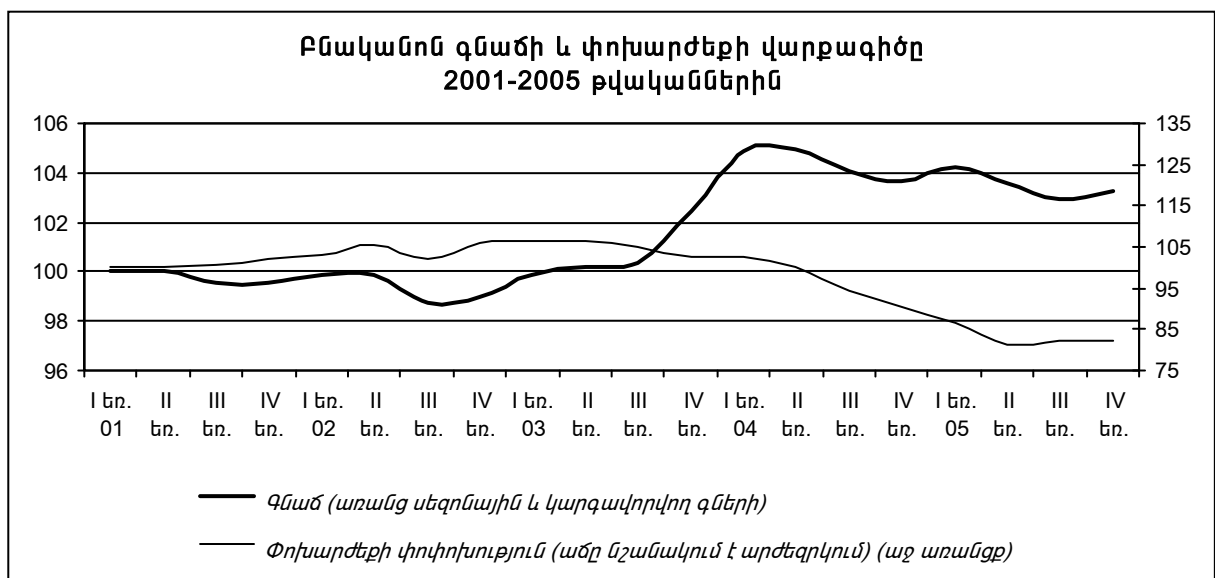
2005 թվականին կապիտալի և ֆինանսական հաշվում գրանցվել է կապիտալ ներհոսքի 1.8 անգամ (156.9 մլն ԱՄՆ դոլար) ավելացում, որը տարվա ընթաց-

քում կազմել է 346.7 մլն ԱՄՆ դոլար: Դա հիմնականում պայմանավորված էր ուղղակի օտարերկրյա ներդրումներով (234.2 մլն ԱՄՆ դոլար), պետական հատվածում գրանցված վարկերի ներհոսքով (63.3 մլն ԱՄՆ դոլար), ինչպես նաև բանկերի և մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվների կրճատման հաշվին՝ համապատասխանաբար 43.3 և 30.0 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընդ որում, բանկերի զուտ արտաքին ակտիվների կրճատումը մոտ 50 մլն ԱՄՆ դոլարով պայմանավորված էր հունիսի 10-ին ուժի մեջ մտած պարտադիր պահուստավորման նորմատիվի փոփոխությամբ, ըստ որի՝ բանկերը արտարժույթային դեպոզիտների դիմաց պահուստավորումը պետք է իրականացնեն նույն արտարժույթով: Այս գործարքի արդյունքում արտարժույթի պահուստները արտացոլվել են ԿԲ հաշվեկշռում որպես զուտ արտաքին ակտիվների ավելացում:

Մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվների նվազումը արտացոլում է իրական հատվածի ապադուլարայնացման միտումները, ինչի հետևանքով իր արտարժույթային ակտիվները փոխարկել է դրամային ակտիվներով:

Վերոնշյալ գործառնությունների, ինչպես նաև խոշորածավալ ֆինանսական ներհոսքի չեզոքացման հաշվին ԿԲ արտաքին ակտիվները ավելացել են 156.6 մլն ԱՄՆ դոլարով, իսկ պարտավորությունները ԱՄՆ պարտքերի մարման հաշվին նվազել են 26.8 մլն ԱՄՆ դոլարով: Արդյունքում՝ ԿԲ ՁԱԱ-ն ավելացել է 183.4 մլն ԱՄՆ դոլարով:

Նման պայմաններում փոխարժեքի վարքագիծը տարվա երկրորդ կիսամյակում դրսևորել է կայուն վարքագիծ, սակայն 2004 թվականի վերջում և 2005 թ. սկզբում գրանցված արժևորման հետևանքով իր զսպող ազդեցությունն է ունեցել տարեկան գնաճի ցուցանիշի վրա՝ պայմանավորված լազային ազդեցությամբ և արժևորման որոշակի սպասումներով: Տարվա ընթացքում ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար անվանական փոխարժեքի արժևորումը կազմել է 14.2%, իսկ երկրորդ կիսամյակում նախորդ տարվա երկրորդ կիսամյակի համեմատությամբ՝ 11.1%:

Անվանական փոխարժեքի վարքագիծն իր ազդեցությունն է ունեցել իրական փոխարժեքի վրա, որի արժևորումը տարվա ընթացքում կազմել է 9.0 տոկոս, իսկ երկրորդ կիսամյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ՝ 6.1 տոկոս՝ դրսևորելով արժևորման տեմպերի նվազման միտում: Արժևորման հիմնական պատճառը ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքի արժևորումն էր, որը տարվա կտրվածքով կազմել է 16.1 տոկոս, իսկ երկրորդ կիսամյակում՝ 14.0 տոկոս:

Իրական հատված¹⁰

2005 թ. համախառն պահանջարկի սպասվածից բարձր աճը հիմնականում պայմանավորվել է ներքին պահանջարկի աճով՝ մասնավոր հատվածի սպառման՝ ծրագրվածից բարձր աճի հաշվին: Ներքին պահանջարկի աճը կազմել է 11.3%՝ 2.2 տոկոսային կետով գերազանցելով ծրագրային ցուցանիշը: Միևնույն ժամանակ արձանագրվել է ինչպես արտահանման, այնպես էլ ներմուծման կանխատեսվածից բարձր աճ:

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների իրական աճը 2005թ.		
Ցուցանիշներ	Փաստացի (%)	Ծրագրային (%)
Իրական ՀՆԱ	13.9	8.0
Ներքին պահանջարկ	11.3	9.1
Սպառում	10.3	7.5
Պետական	20.8	20.4
Մասնավոր	8.9	6.0
Կապիտալ ներդրումներ	15.6	15.8
Պետական	23.4	30.5
Մասնավոր	14.2	13.1
Արտահանում	10.8	7.4
Ներմուծում	20.5	7.8

Մասնավոր հատվածի ծախսերը տարվա ընթացքում ավելացել են 9.9%-ով՝ ծրագրով նախատեսված 7.3%-ի փոխարեն: Ընդ որում, մասնավոր սպառման աճը գերազանցել է ծրագրով նախատեսված մակարդակը և կազմել 8.9%՝ պայմանավորված վերջին մի քանի տարիներին բնակչության եկամուտների շարունակական աճով, ինչպես նաև ֆինանսական ներհոսքի բարձր աճի տեմպերի պահպանմամբ: Մասնավոր ներդրումների իրական աճը կազմել է 14.2% և հիմնականում ուղղվել արդյունաբերության և ծառայությունների ոլորտ:

2005թ. պետական հատվածի ծախսումներն ավելացել են 23.7%-ով, մինչդեռ ծրագրով նախատեսվել էր 23.5% իրական աճ: Ծախսերի և հարկերի ծրագրված մակարդակների գերազանցման պայմաններում հարկաբյուջետային քաղաքականությունը գնաճի վրա ազդեցության տեսանկյունից տարվա արդյունքում գրեթե չեզոք է եղել:

Տարվա ընթացքում արձանագրվել է արտահանման և ներմուծման իրական աճի տեմպերի զգալի աճ: Արտահանման ծավալների 10.8% աճը հիմնականում ապահովվել է մետաղագործական և սննդի արդյունաբերության արտադրանքի արտահանման ծավալների ավելացման հաշվին՝ պայմանավորված մի կողմից՝ համաշխարհային շուկայում գունավոր մետաղների կայուն պահանջարկով, մյուս կողմից՝ բարենպաստ բնակլիմայական պայմանների արդյունքում բուսաբուծության համախառն բերքի զգալի ավելացմամբ: Ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման իրական աճը կազմել է 20.5%՝ ծրագրով նախատեսված 7.8%-ի փոխարեն, որի հիմնական մասը պայմանավորված էր հանքահումքային և ներդրումային արտադրանքի ներմուծման էական աճով:

¹⁰ Համախառն պահանջարկի բաղադրատարրերի իրական աճը ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են:

ՀԱՄԱԽԱՌՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

Տնտեսության ճյուղային զարգացումները¹¹

2005 թվականին արձանագրված տնտեսական աճի բարձր՝ 13.9% մակարդակի ձեռքբերմանը նպաստել է տնտեսության բոլոր ճյուղերում արձանագրված արտադրության ծավալների աճը: Այնուամենայնիվ, եթե գյուղատնտեսության և ծառայությունների ոլորտներում պահպանվել են նախորդ տարվա աճի տեմպերը, ապա շինարարությունում և արդյունաբերությունում արձանագրվել է աճի տեմպերի արագացում:

Հաշվետու տարվա ընթացքում արդյունաբերության համախառն արտադրանքի աճը կազմել է 7.5%՝ նախորդ տարվա 1.4%-ի փոխարեն, ինչը 1.4 տոկոսային կետով նպաստել է տնտեսական աճին: Արդյունաբերության թողարկման ծավալների աճի տեմպերի արագացումը հիմնականում պայմանավորված է մշակող արդյունաբերությունում արձանագրված 9.7% աճով, որին առավելապես նպաստել են մետաղագործական և քիմիական արդյունաբերության թողարկման ծավալների համապատասխանաբար 34.9% և 57.1% իրական աճը: Ընդ որում, մետաղագործական արդյունաբերության աշխուժացումը պայմանավորված է նախկինում այդ ոլորտում կատարված ներդրումներով, ինչպես նաև համաշխարհային շուկայում գունավոր մետաղների պահանջարկի պարագայում դրանց արտադրության և արտահանման տեմպերի արագացմամբ: Մինչդեռ, քիմիական արդյունաբերության արտադրության աճն արձանագրվել է հիմնականում սինթետիկ կաուչուկի, ինչպես նաև անվադողերի արտադրության ծավալների ավելացմամբ:

Գյուղատնտեսության ճյուղում 2005թ. թողարկման ծավալի իրական աճը կազմել է 11.2%, իսկ նպաստումը տնտեսական աճին՝ 2.5 տոկոսային կետ: Ընդ որում, ինչպես և նախորդ տարի, աճը պայմանավորվել է բարենպաստ բնակչի-մայական պայմանների շնորհիվ բուսաբուծության համախառն արտադրանքի աճով, որը կազմել է 14.9%: Այդուհանդերձ, ի տարբերություն նախորդ տարվա, երբ բուսաբուծության աճի մեծ մասը ապահովվել էր հացահատիկային և հատիկալընդեղենային մշակաբույսերի ավելացման հաշվին, 2005թ. դրանց բերքի նվազման պարագայում բուսաբուծության արտադրանքի աճը պայմանավորված էր հիմնականում պտղի և հատապտղի, խաղողի և բանջարանոցային մշակաբույսերի բերքի համապատասխանաբար՝ մոտ 2.8 անգամ, 10.4% և 10.5% ավելացմամբ:

2005թ. կապիտալ շինարարության ոլորտում արձանագրվել է աճի տեմպերի զգալի արագացում, որի արդյունքում ճյուղի տարեկան աճը կազմել է 34.2%, իսկ մասնակցությունը տնտեսական աճին՝ 5.4 տոկոսային կետ: Ընդ որում, արձանագրվել է շինարարության ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների իրական ծավալների աճ, որոնցից ավելի հատկանշական է, թերևս, բնակչության միջոցների հաշվին իրականացված շինարարական աշխատանքների 38.1% աճը, իսկ դրանց կշիռը ողջ ֆինանսավորման մեջ կազմել է 62.2%՝ նախորդ տարվա 60%-ի փոխարեն: Կապիտալ շինարարության ճյուղային կառուցվածքում ավելի քան 2,5 անգամ ավելացել են շինարարական աշխատանքների ծավալը հանքագործական և մշակող արդյունաբերությունում, մոտ 60%-ով՝ ծառայությունների ոլորտում և մոտ 39%-ով՝ բնակարանային շինարարության ոլորտում: Շինարարության ճյուղի զարգացումները պայմանավորվել են ինչպես նախորդ տարիներին սկսված և ընթացքի մեջ գտնվող խոշոր երկարաժամկետ ներդրումային ծրագրերով, այնպես էլ բնակչության խնայողությունների շարունակական աճի շնորհիվ շինարարության ծավալների ավելացմամբ:

2005 թ. առևտրի շրջանառության և ծառայությունների ծավալը աճել է 12.1%-ով՝ ապահովելով տնտեսական աճի 3.7 տոկոսային կետը: Ընդ որում, աճ

¹¹ Ներկայացված է տնտեսության ճյուղերի ավելացված արժեքի իրական աճը:

է արձանագրվել ծառայությունների գրեթե բոլոր ճյուղերում, իսկ կապի ոլորտում արձանագրվել է մրցակցության զգալի ուժեղացում՝ պայմանավորված տարվա երկրորդ կեսին բջջային հեռախոսակապի նոր օպերատորի շուկա մտնելով: Այնուամենայնիվ, կապի ոլորտի իրական աճի վրա դա էական ազդեցություն չի ունեցել, քանի որ բջջային հեռախոսակապի սակագների նվազումը փոխհատուցվել է մատուցված ծառայությունների իրական ծավալի ավելացմամբ: Արդյունքում, կապի ծառայություններից ստացված հասույթն ավելացել է 26.1%-ով՝ նախորդ տարվա 21%-ի համեմատ:

Աշխատանքի շուկա

2005թ. շարունակվել է նախորդ տարիներին արձանագրված և բարձր տնտեսական աճին համահունչ գործազրկության մակարդակի նվազման միտումը, որի արդյունքում պաշտոնական գործազրկության մակարդակը դեկտեմբերի դրությամբ կազմել է 7.6%՝ նախորդ տարվա 9%-ի փոխարեն: Գործազրկության տվյալ մակարդակի և 13.9% տնտեսական աճի պայմաններում արտադրողականության աճը կազմել է 12.5%, որը հանգեցնելով աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկի աճի, խթանող ազդեցություն է ունեցել աշխատավարձերի մակարդակի վրա: Արդյունքում, միջին ամսական անվանական աշխատավարձը հունվար - դեկտեմբերին աճել է 19.5%-ով, իսկ իրական աշխատավարձը՝ 23.0%-ով: Իրական աշխատավարձի աճը խթանել է ձևավորված գնաճը, քանի որ գերազանցել է արտադրողականության աճի ցուցանիշը:

Ջուտ անուղղակի հարկեր

Համախառն առաջարկի ձևավորման վրա հարկաբյուջետային քաղաքականության ազդեցության տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի կիսամյակի ընթացքում զուտ անուղղակի (անուղղակի հարկեր հանած սուբսիդիաներ) հարկերի դինամիկան: 2005 թվականի երկրորդ կիսամյակում հավաքագրված անուղղակի հարկերը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատությամբ աճել են 22.4 տոկոսով, իսկ զուտ անուղղակի հարկերը՝ 24.4 տոկոսով: Կիսամյակում զուտ անուղղակի հարկերի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, ավելացել է 0.4 տոկոսային կետով՝ կազմելով 7.0 տոկոս: Ուստի կարելի է ենթադրել, որ զուտ անուղղակի հարկերը գնաճի վրա ունեցել են փոքր-ինչ ընդլայնող ազդեցություն: Իսկ տարեկան կտրվածքով զուտ անուղղակի հարկերի կշիռը ՀՆԱ-ում ավելացել է 0.2 տոկոսային կետով և կազմել 8.3 տոկոս, որի ազդեցությունը գնաճի տարեկան ցուցանիշի վրա կարելի է գնահատել չեզոք:

ԳՆԱԾԻ ՍՊԱՍՈՒՄՆԵՐԸ 2006 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

Համաձայն Կենտրոնական բանկի կանխատեսումների՝ շուկայի սպասումների պարագայում ձևավորվող տոկոսադրույքների անփոփոխ մակարդակի պահպանման պայմաններում 2006 թվականի դեկտեմբերին, 2005 թվականի դեկտեմբերի համեմատությամբ, գնաճը կկազմի 3-4%: Կանխատեսումների ենթատեսքերում գնահատվել է տնտեսության առանձին հատվածների ազդեցությունը ինչպես 2005 թվականի գնաճի, այնպես էլ 2006 թվականի գնաճի կանխատեսված ցուցանիշների վրա:

Իրական հատված

Կանխատեսվել է ՀՆԱ-ի ավելի քան 10% իրական աճ, որի կառուցվածքում 2006 թվականին կպահպանվեն արդյունաբերության և ծառայության ոլորտների՝ նախորդ տարիների աճի տեմպերը, իսկ շինարարության աճի տեմպերը նախորդ տարիներին արձանագրված բավականին բարձր աճի տեմպերից հետո դանդաղ կնվազեն: Գյուղատնտեսության ոլորտի աճի տեմպն ավելի համեստ կլինի (3.5%)՝ նախորդ տարիների բարձր աճի (2004-05 թթ.՝ միջինը 12.8%) տեմպերի համեմատ, որն ընդլայնողական ազդեցություն կթողնի գների մակարդակի վրա:

Շինարարության և արդյունաբերության ոլորտների աճը վերջին տարիներին ուղեկցվել է գործազրկության նվազմամբ և արտադրողականության աճով: Նշված երկու գործոնները նախապայման են 2006 թվականի իրական աշխատավարձի աճի: Սա նույնպես ընդլայնողական ազդեցություն կարող է թողնել գների մակարդակի ձևավորման վրա, եթե ավելի արագ տեմպերով չաճի արտադրողականությունը:

Բնական զազի սակագները

Գների վրա ընդլայնողական ազդեցություն կարող է թողնել նաև բնական զազի սակագների սպասվող աճը: Ընդ որում, ազդեցությունը լինելու է ինչպես ուղղակի՝ սպառողական զամբյուղի վրա, այնպես էլ անուղղակի՝ արտադրության ծախսերի ավելացման միջոցով: Գնաճի կանխատեսման մեջ ներառված է սակագների ուղղակի աճի ազդեցությունը սպառողական զամբյուղում դրա տեսակարար կշռի չափով, սակայն անուղղակի ազդեցությունը դեռևս հնարավոր չէ գնահատել: Անուղղակի ազդեցություն կլինի ինչպես էլեկտրաէներգիայի սակագների հետագայում ակնկալվող աճի միջոցով, այնպես էլ բնական զազ սպառող ձեռնարկությունների կողմից թողարկվող ապրանքատեսակների ինքնարժեքի ավելացման արդյունքում դրանց գների աճի միջոցով՝ որոշակի լազով:

Արտաքին հատված

Նախորդ տարվա համեմատությամբ կանխատեսվում է մասնավոր հատվածի տրանսֆերտների աճի տեմպերի դանդաղում, ինչպես նաև ընթացիկ հաշվի պակասուրդի խորացում, որի պայմաններում ՀՀ դրամն ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ կարժևորվի ավելի դանդաղ տեմպերով, ինչն էլ կպայմանավորի սպառողական զամբյուղում ներմուծվող ապրանքատեսակների գների վրա դեֆլյացիոն ճնշումների բացակայությունը:

Փող և վարկ

2005 թվականի ընթացքում գնանկումը կրել է առավելապես ոչ մոնետար գործոնների ազդեցությունը, և քանի որ տնտեսությունում առկա էր փողի նկատմամբ գնաճային ճնշումներ չառաջացնող պահանջարկի աճ՝ պայմանավորված դրամայնացման աճով, երկրորդ կիսամյակում՝ բյուջեի ընդլայնողական վարքագծով և այլ գործոններով, Կենտրոնական բանկը բավականին բարձր տեմպերով ավելացրել է փողի առաջարկը: Սա մի կողմից պարզապես չեզոքացրել է ավելի

մեծ գնանկման դրսևորումները, մյուս կողմից՝ կուտակել գնաճային մեծ ներուժ, որը դրսևորվի 2006 թվականին: Ընդ որում, 2005 թվականի երկրորդ կիսամյակի փաստացի և 2006 թվականի համար ծրագրված հարկաբյուջետային քաղաքականությունը նույնպես ընդլայնողական ազդեցություն է ունենալու 2006 թվականի գնաճի վրա:

Շուկայի սպասումների պարագայում ձևավորվող տոկոսադրույքների անփոփոխ մակարդակի պահպանման պայմաններում կանխատեսվում է դրամային և փողի ագրեգատների էական աճ՝ պայմանավորված տնտեսության վարկավորման և կանխիկի՝ նախորդ տարվա աճի տեմպերի պահպանմամբ: Փողի ագրեգատների աճը ձևավորվել է տնտեսության այլ հատվածների զարգացումների պայմաններում և ընդլայնող ազդեցություն կունենա գնաճի վրա:

Ամփոփում

2006 թվականին կշարունակվի երկնիշ տնտեսական աճը, որը, համակցվելով տարվա ընթացքում համաշխարհային շուկայում և տարածաշրջանում էներգակիրների բարձր գների հետ, կարող է առաջացնել գնաճային ճնշումներ՝ իրական նախապայմաններ ստեղծելով գնաճի 3% ցուցանիշի գերազանցման ուղղությամբ: Միաժամանակ, առաջադրվում են որոշ ռիսկեր, որոնք կարող են ավելի ընդլայնողական ազդեցություն ունենալ գնաճի ցուցանիշի վրա:

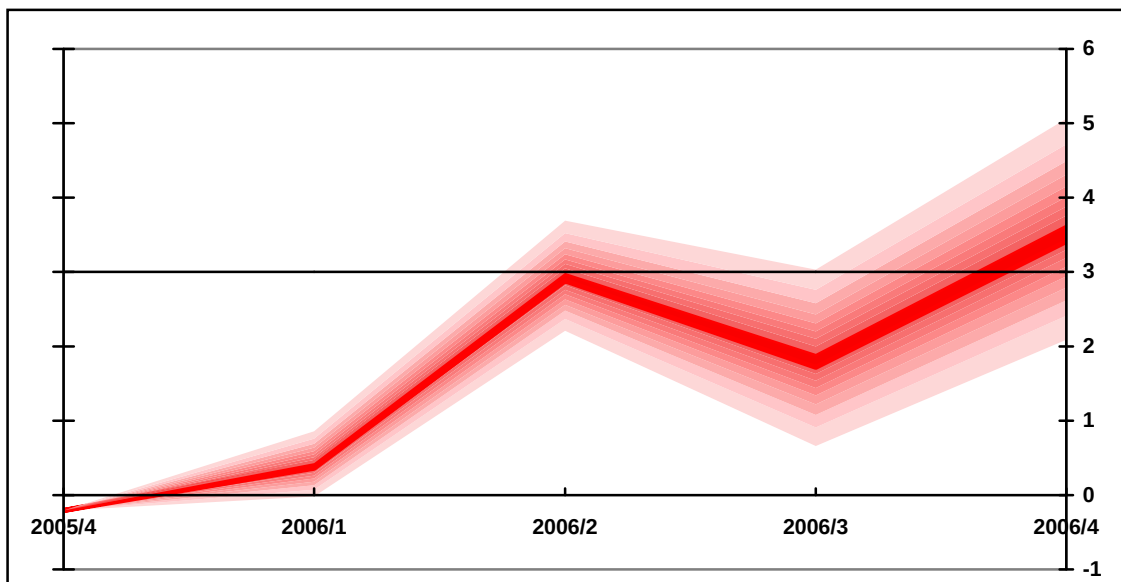
- Եվրոպական արժույթների նկատմամբ ԱՄՆ դոլարի արժեզրկումը ներմուծվող եվրոպական ապրանքների դոլարային գների թանկացման միջոցով կարող է առաջացնել գնաճային ճնշումներ: Աշխարհաքաղաքական զարգացումների արդյունքում հնարավոր է նաև նավթամթերքի գների աճ: Ներմուծվող ապրանքների և, մասնավորապես՝ վառելիքի գների սպասվածից բարձր աճի պարագայում, առկա կլինեն գնաճի նպատակային ցուցանիշից գերազանցման ռիսկեր:

- 2005 թվականին փողի ագրեգատների մեծածավալ աճի լազային ազդեցությունը 2006 թվականի գնաճի ցուցանիշի վրա կարող է ունենալ կանխատեսվածից ավելի ընդլայնողական ազդեցություն:

Բնակլիմայական պայմանները սպասվածից ավելի բարենպաստ լինելու դեպքում առկա է նաև գնաճի նվազման ռիսկ: Գյուղատնտեսության ոլորտի աճը կլինի կանխատեսվածից շատ ավելի բարձր, որը, սկսած 2-րդ եռամսյակից, զսպողական ազդեցություն կունենա սպառողական զամբյուղում պարենային ապրանքների գների վրա:

Այսպիսով, տնտեսության տարբեր հատվածներում հնարավոր զարգացումների ազդեցությունը գնաճի վրա, ըստ ԿԲ գնահատումների, ընդհանուր առմամբ կարելի է համարել ընդլայնողական, այսինքն՝ ծրագրային մինչև 3% գնաճի գերազանցման հավանականությունն ավելի մեծ է:

ՍԳԻ-ի տարեկան տոկոսային փոփոխությունը

Գծանկարից նկատելի է, որ կանխատեսված արժեքների հավանականությունների բաշխումը թեքված է վերև, ինչը նշանակում է, որ կանխատեսված արժեքից բարձր ցուցանիշի դրսևորման ռիսկերը գերակշռում են:

Ստորև ներկայացված են 2006 թվականին հավանականությունների խտության ֆունկցիայի միջոցով հաշվարկված տարեկան գնաճի՝ տարբեր միջակայքերում հանդես գալու հարաբերական հավանականությունները (2006 թ. դեկտեմբերը 2005 թ. դեկտեմբերի նկատմամբ):

Միջակայք	մինչև 1%	1%-2%	2%-3%	3%-4%	4%-5%	5%-ից ավելի
Հավանականություն	< 1	4	23	42	25	5